

Bc. Jáchym Škoda

*Diplomová práce*

---

***Sametová revoluce v Náchodě. Její „vítězové“ a „poražení“***

**Univerzita Karlova v Praze**

**Fakulta humanitních studií**

Pracoviště Orální historie – Soudobé dějiny

***Vedoucí práce:***

*doc. PhDr. Lukáš Valeš, Ph.D.*

**Praha 2014**

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury, archívních zdrojů a rozhovorů a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne 27. 6. 2014

.....

Bc. Jáchym Škoda

Velmi bych tímto chtěl poděkovat ochotným pamětníkům, kteří se odvážili poskytnout své vzpomínky: JUDr. Josefu Barešovi, Petru Havlovi, Zdeňku Kratěnovi, MUDr. Radmile Sedláčkové, Mgr. Jiřímu Šolcovi, MUDr. Vítězslavě Šormové, Zvonimíru Šormovi, Jiřímu Volfovi a Mgr. Haně Vrátilové. Dále bývalé ředitelce Okresního archivu v Náchodě paní Mgr. Lýdii Baštecké, pracovníkům muzea Náchod a hlavně vedoucímu práce doc. PhDr. Lukáši Valešovi, Ph.D.

## **Abstrakt**

Tato diplomová práce je věnována Sametové revoluci na regionální úrovni. Konkrétně se jedná o dění v okresním městě Náchod. Pokouším se v ní postihnout situaci před revolucí, během ní i po ní. Kromě klasického archivního výzkumu a popisu dění s využitím archivních materiálů využívám metody orální historie, která nás obohacuje a živé svědectví pamětníků událostí, a to jak zástupců Občanského fóra, tak tehdejších členů KSČ. Kombinace těchto dvou přístupů dodává práci autentičnost. Díky orální historii se mi daří čtenáři popsat osobnosti klíčových účastníků událostí v Náchodě. Pro lepší pochopení jejich postojů postihuji celý jejich životní příběh. Práce je uzavřena srovnáním mých výsledků s disertační prací doc. PhDr. Lukáše Valeše, Ph.D., který se v ní věnuje Sametové revoluci v Klatovech. V závěru docházím k poznatku, že Sametová revoluce na místní úrovni měla značný vliv na základní principy fungování státu, avšak mocenské pozice a státní správu nadále vykonávali stejní lidé nebo ti, kteří získali zkušenosti a vliv již během vlády KSČ.

## **Abstract**

This thesis deals with the problem of the Velvet revolution in a small provincial town called Náchod. My purpose is to describe the political situation before the revolution, during it and after the revolution ended. I used two methods for my research. First of them was regular text analysis of documents in archives and the second source I used was the method of Oral history. Oral history enriches us with knowledge of living witnesses who help us understand reasons, motivations and feelings of people who took part in an important part of our history, which Velvet revolution surely is. To understand them even better I shortly described their life stories and their position during the revolution. I made life story interviews with 4 members of the Czechoslovak Communist Party and with 5 members of the Civic Forum. So we can hear opinions of both considered sides. At the end of the thesis I compared my conclusions with the conclusion doc. PhDr. Lukáš Valeš, Ph.D. made in his dissertation describing Velvet revolution in a small provincial town Klatovy. At the end I came to a conclusion that Velvet revolution changed political status of Czechoslovakia and its economy but the same people remained powerful.

## **Klíčová slova**

Sametová revoluce v regionu, Náchod, normalizace, Občanské fórum, KSČ, Orální historie,

## **Key words**

regional Velvet revolution, Náchod, civic Forum, normalization, Czechoslovakia communist party, Oral history

# Obsah

## Úvod

- 1) Obecný úvod 1
- 2) Zdroje a jejich dostupnost 2
- 3) Charakteristika regionu 2

## Teoretická část

- 1) Sametová revoluce na celostátní úrovni
  - a) *Předpoklady pro změnu* 4
  - b) *Události Sametové revoluce listopad, prosinec 1989* 6
  - c) *Revoluce nebo re(f)oluce?* 8
- 2) Sametová revoluce v Náchodě
  - a) *KSČ a Náchod v období tzv. Normalizace* 9
  - b) *Opozice v Náchodě v období tzv. normalizace* 9
  - c) *Počáteční fáze, vytváření Občanského fóra, období demonstrací* 12
  - d) *Jednání OF s orgány komunistické strany a státní správy* 16
  - e) *Aktivita OF do konce roku 1989* 19
  - f) *Ze změní hlav a názorů k pevně strukturované instituci OF* 19
  - g) *Děni v Náchodě na počátku roku 1990* 21
  - h) *Činnost OF v předvolebním období* 22
  - i) *Volby do obou sněmoven federálního shromáždění a České národní rady* 23
  - j) *Komunální volby* 24
  - k) *Hodnocení činnosti OF jeho účastníky rok po Sametové revoluci* 25
  - l) *OF v Náchodě a SNB* 25

## Praktická část

- 1) Metoda výzkumu 27
- 2) Medailonky narátorů
  - a) *MUDr. Radmila Sedláčková* 29
  - b) *Jiří Volf* 30
  - c) *Mgr. Jiří Šolc* 31
  - d) *Petr Havel* 32
  - e) *Mgr. Hana Vrátilová* 33
  - f) *MUDr. Vítězslava Šormová* 34
  - g) *Zvonimír Šorm* 35
  - h) *Josef Kratěna* 36
  - i) *JUDr. Josef Bareš* 37
- 3) Pohled narátorů na události spojené se sametovou revolucí
  - a) *Normalizace v očích bývalých členů KSČ* 38
  - b) *Normalizace v Náchodě v očích zakládajících členů OF* 40
  - c) *Rok „89“ v reflexi členů KSČ* 42
  - d) *Rok „89“ v reflexi členů OF a období zakládání OF* 44
  - e) *Předávání moci z pohledu narátorů* 49
  - f) *Rozpad OF v očích narátorů* 51
  - g) *Význam „revoluce“ pro členy OF a KSČ* 53
- 4) Komparace s disertační prací Lukáše Valeše 56

## Závěr

- 1) Dá se mluvit o vítězích a poražených Sametové revoluce? 60
- 2) Rozdíl mezi celostátní a regionální Sametovou revolucí 60
- 3) Význam, který Sametové revoluci dáváme dnes 61

## Seznam zkratk

## Seznam archivních zdrojů

## Seznam využitých rozhovorů

## Přílohy

- a) Dopis MNV Občanskému fóru
- b) Zakládající listina Občanského fóra
- c) Fotografie

# Úvod

## *Obecný úvod*

Předkládám Vám práci, která má za úkol postihnout jak události Sametové revoluce v Náchodě, tak i životní příběhy, názory a prožitky jejich aktérů. Název „vítězové“ a „poražení“ jsem převzal ze stejnojmenného sborníku, který sestavil Miroslav Vaněk. Uvedený sborník se věnuje životním příběhům členů opozice a zároveň komunistickým funkcionářům v době normalizace. Tento model se pokusím přebrat a do své práce zahrnout životní příběhy aktérů z obou stran barikády. Motivací pro tento počín byla moje vlastní zkušenost. Vyrůstal jsem v rodině, jejíž členové se značně lišili politickými postoji. Matka byla mezi zakládajícími členy Občanského fóra v Náchodě, její otec byl velitelem milicí Tepny Náchod, druhý děda byl věřícím komunistou, který vedl místní organizaci na Mezilesí. Konflikt názorů těchto lidí mě dovedl k myšlence věnovat se názorům jak členům Občanského fóra, tak příslušníkům tehdejší komunistické strany, sledovat je do dnešní doby a snažit se pochopit, jak k daným názorům došli. Byli komunisté v Náchodě doopravdy poraženi? Co přineslo „vítězství“ zakládajícím členům Občanského fóra? Jak obě strany zpětně hodnotí období normalizace a výsledky revoluce? To jsou otázky, na které se snažím najít odpověď.

Události roku 1989 nelze vytrhnout z kontextu lidských osudů – proto v oblasti životních vyprávění zahrnuji i události let předešlých a následujících, které jsou významné pro analýzu i interpretaci „listopadových“ postojů a ukazují nám cestu, která vedla narátory až k zastávaným pozicím, myšlenkám a názorům. Pro analýzu životních příběhů je významná znalost písemných a audiovizuálních materiálů, proto se první část této práce věnuje archivnímu výzkumu, abych dokázal doplnit či prověřit informace, které nám pamětníci dávají. Tyto informace jsou zvláště v hektickém období Sametové revoluce velmi nesourodé a roztržitěné. Díky obrovskému množství událostí, které narátoři v tomto období prožili, si pamětníci nedokáží vybavit data, jména, a nakonec často ani chronologii událostí. Proto by se praktická s teoretickou částí měly navzájem prolínat a doplňovat.

Problematice regionálních Sametových revolucí se již věnuje několik kolegů. Velký význam ve zkoumané oblasti mají práce doc. Lukáše Valeše, kterými se nechávám inspirovat; zejména jeho disertační prací věnující se Sametové revoluci na Klatovsku a studentským

sborníkem „Revoluční rok v Plzni“, který ukazuje, jak probíhala revoluce ve větším městě a v dalších menších městech regionu západních Čech.

### ***Zdroje a jejich dostupnost***

K popisu událostí období normalizace a hlavně pak revolučních let 1989 a 1990 využívám archivní materiály uložené v okresním archivu v Náchodě, náchodském muzeu, náchodské knihovně a krajském archivu Královohradeckého kraje v Zámrsku. Konkrétně se jedná o záznamy jednání MNV a ONV, kroniku města Náchoda, ročenky podniků Tepna, Rubena a Atas, týdeník Nový čas (v roce 1990 Náš čas) a dokumenty poskytnuté pamětníky. Při orientaci v nich jsem využil sborník „Stopami dějin Náchodska 13“, jehož velká část je věnována právě Sametové revoluci v Náchodě. Tento příspěvek sestavila tehdejší ředitelka archivu Lydie Baštecká a Petr Havel.

Bohužel se mi nepodařilo sehnat záznamy okresní stanice SNB a jednání místního a okresního výboru KSČ. Zároveň se zápisy jednání MNV a ONV zdají být velmi omezené. Mám podezření, že jsou z pragmatických důvodů tehdejšího vedení města neúplné. Toto tvrzení lze dokázat dopisem MNV adresovaným Občanskému fóru, který reaguje na jeho žádosti.<sup>1</sup> Je zde jasně psáno „MNV projednal Vaši žádost ...“, ovšem v zápisech z jednání MNV není o těchto jednáních žádná zmínka. Problematický je i zdroj Nový čas. Jedná se totiž o noviny, které do konce listopadu 1989 vydávalo OV KSČ, a navíc se jedná o týdeník, kde jsou informace velmi opožděné a u některých článků chybí datace. Přesto je v mnoha ohledech musím považovat pro tuto práci za klíčové, protože osvětlují činnost MNV, ONV a OV KSČ lépe než zápisy z jednání těchto institucí. Dalším velmi cenným zdrojem jsou zpravodaje OF, které byly od 27. listopadu nepravidelně (zpočátku velmi často, s postupem času tak jednou za týden, posléze za 14 dní) vydávány.

### ***Charakteristika regionu***

Město Náchod se nachází na severovýchodě Čech v údolí řeky Metuje při hranicích s Polskem. Tato poloha mu v době jeho založení určila strategický význam jako celnímu městu s hradem, který měl střežit obchodní cestu vedoucí z Kladska. Náchodský hrad byl pravděpodobně založen na popud krále Přemysla Otakara II. První zmínka o hradu s městem je z roku 1254. Další starší historií se v této práci zabývat nebudu.

---

<sup>1</sup> Dopis je vložen v příloze k této práci.

Důležitou pro moderní podobu Náchoda je pozdní industrializace na konci 19. století, kdy v relativně chudém kraji, který pozbyl většího obchodního významu, byly založeny mohutné základy průmyslu, hlavně textilního. Mezi nejvýznamnější podniky patřily tkalcovny Izáka Mautnera na Plhově a Josefa Bartoně ve Starém Městě, které se po kolektivizaci v roce 1948 staly základem státního podniku Tepna, jenž zpočátku zaměstnával 6000 zaměstnanců. Vedle toho byl v roce 1907 založen gumařský podnik Kudrnáč. Došlo i k menšímu rozmachu drobných strojírenských podniků a až v období první republiky se objevil strojírenský podnik ATAS<sup>2</sup>. Náchod i přesto, že byl na hranicích s tehdejší Německem a v blízkosti sudetských oblastí, měl jen velmi málo německého obyvatelstva. Proto zde docházelo od počátku 20. století k výraznému rozvoji českých spolků (KČT, Sokol).

Po roce 1948 MNV přešlo pod kontrolu OV KSČ a začali být likvidováni političtí odpůrci – nejvýznamnější se stala tzv. akce Litoboř. Došlo k novému správnímu uspořádání - byl vytvořen tzv. velký Náchod<sup>3</sup>, který se stal správním centrem okresu Náchod. V Náchodě sídlil celý správní aparát, který byl pod dohledem OV KSČ. Všechny správní orgány měly přísně nadřízený orgán ve Východočeském kraji. V průmyslové oblasti došlo ke sloučení textilních závodů do jednotného podniku, který od roku 1949 nesl název Tepna. V 50. letech došlo k velkému růstu produkce, což vedlo k doplňování pracovních sil, převážně z jižní Moravy. V tomto období měla Tepna přes 10000 zaměstnanců. Dalším významným podnikem, který vznikl sloučením gumárenských podniků v okrese Náchod, byla Rubena. Dalšími podniky, které zůstaly významnými až do roku 1989, byly: MEZ (před znárodněním Atas), pivovar Náchod a Okresní podnik služeb. Ze statistické ročenky z roku 1991 je zřejmé, že vývoj se zde postupně zabrzdil. Zvláště se v 80. letech velmi zpomalilo tempo výstavby se - náchodský okres patřil k nejpomaleji se rozvíjejícím okresům v republice. Zároveň i životní úroveň, pokud jde o kupní sílu obyvatelstva, patřila k těm nejnižším.

---

<sup>2</sup> Zkratka závodu: Antonín Taichman a spol.

<sup>3</sup> Pod správu MNV Náchod připadly okolní vesnice Lipí, Babí, Jizbice, Kramolna



# Teoretická část

## Sametová revoluce na celostátní úrovni

### *Předpoklady pro změnu*

Sametová revoluce byla procesem relativně poklidné politické změny, který zakončil éru komunistické vlády v Československu. Byla zřejmě zapříčiněna několika vnitropolitickými i zahraničními faktory:

- 1) Sovětský svaz byl natolik oslaben vnitřními reformami a ekonomickými problémy, že již nebyl schopen mocensky zasáhnout v případě ohrožení socialismu. Reflekoval to i generální tajemník KSSS Michail Gorbačov, který ve svých projevech jasně naznačoval, že komunisté v jednotlivých státech mají volné ruce. V Československu byla stále u moci garnitura spjatá převážně s normalizačním režimem nastoleným SSSR a závislým na vstupu vojsk Varšavské smlouvy. Tento systém na sklonku 80. let postrádal legitimitu v očích většiny obyvatel; tu si již neměl šanci koupit za relativní blahobyt a vysokou úroveň sociální péče jako tomu bylo v předešlém desetiletí.
- 2) V komunistické straně probíhal silný vnitrostranický boj. O slovo se hlásili mladší ambiciózní politici. Docházelo tak k vnitrostranickému soupeření mezi příznivci starých pořádků, komunistům nakloněným přestavbě dle vzoru KSSS a mladou nastupující generací, která se snažila přiblížit se více lidem a často se ukazovala v médiích s populárními gesty. Konflikt vyvrcholil při volbě nového tajemníka ÚV KSČ za odstoupivšího Gustáva Husáka 5. prosince 1987, kdy se nikdo z hlavních představitelů jednotlivých proudů neprosadil a kompromisně byl zvolen Miloš Jakeš. V tu dobu již bylo široké veřejnosti zřejmé, že systém potřebuje zásadní změny a začala vznikat nová občanská hnutí.
- 3) Výrazným a v druhé polovině 80. let překvapivě hojně medializovaným problémem byla problematika životního prostředí. Jasně viditelné poškození životního prostředí vedlo k široké diskusi, která nutila komunistickou stranu alespoň proklamovat, že plánuje opatření, která by měly situaci postupně zlepšovat. Ekonomická situace a nepružnost centrálně plánovaného systému nedovolovaly tyto proklamace naplnit, což vedlo k tvrdé kritice a prvním veřejným protestům v nejpostiženějších oblastech –

hlavně pak v severních Čechách. V Teplicích se uskutečnily první masové demonstrace v listopadu 1989 (11. – 13. listopadu), v té době také došlo k založení iniciativy Most.

- 4) Situace v okolních státech socialistického bloku. Již na začátku roku 1989 probíhala jednání tzv. kulatého stolu v Polsku, kde komunisté pod nátlakem masového hnutí Solidarity pomalu vyklízeli pozice a povolili částečně svobodné volby, které se konaly 4. června 1989. V nich Solidarita získala maximum možných mandátů. V Maďarsku následovala jednání kulatého stolu v létě 1989, 7. října byla rozpuštěna MSZMP a vyhlášena nová svobodnější ústava. V listopadu se definitivně začal hroutit i systém v NDR, ze kterého již na jaře tohoto roku přes ambasádu SRN v Praze prchaly stovky lidí. Systém, který se zdál být i tak velmi stabilní, smetly masové nepokoje - 7. listopadu odstoupila vláda a 9. listopadu byly otevřeny hranice. Ve střední Evropě tak zůstalo Československo poslední baštou starého systému.
- 5) Nedostatečný technologický pokrok a zaostávání v hospodářství za konkurenčním blokem se stávalo do očí bijící skutečností. Ve velkém množství domácností se již pravidelně poslouchalo vysílání Svobodné Evropy. Dobrá informovanost o životních podmínkách v západní Evropě, stále nevyřešené nedostatečné zásobování základními hygienickými potřebami, uniformitou oblečení a dalších výrobků vedly k rostoucí nespokojenosti dokonce i dělnické třídy. Vyčerpané hospodářství zároveň nedokázalo navázat v oblasti zvyšování spotřeby domácností na trend 70. let, kdy se pravidelně výrazně zvyšovala, a ke konci 80. let dokonce došlo k nepatrnému snížení.
- 6) Neschopnost zaujmout mladé. Ti nechtěli pokračovat ve šlépějích svých rodičů. Lákala je svoboda, fascinovala je technologická úroveň Západu. Fádňá politická reprezentace a prázdné proklamace mladé lidi spíše znechucovaly. Represe namířené proti nezávislým sdružením, v kterých se mládež snažila angažovat (ekologie, rocková hudba, film atd.), byly kontraproduktivní a nechuť k začlenění se do oficiálních struktur jenom podporovala.

Z těchto důvodů je zřejmé, že stačil jen jeden větší impuls, aby tlak ve společnosti přerostl v masové vystoupení proti režimu.

## *Události Sametové revoluce listopad, prosinec 1989*

Tím impulsem se nakonec stalo původně povolené setkání vysokoškolských studentů uspořádané na památku uzavření vysokých škol nacisty a památce Jana Opletala konané 17. listopadu. Shromáždění, které mělo původně záštitu SSM, rychle přerostlo kontrolu původních organizátorů (zvláště díky vystoupení Martina Klímy) a shromáždění se rychle radikalizovalo na zásadní protest proti komunistickému režimu. Po ukončení původně plánované trasy na Vyšehrad ke hrobu K. H. Máchy se demonstrace nerozpustila, ale obrátila se do centra města, kde byla na Národní třídě obklíčena a zmasakrována příslušníky pohotovostních složek ministerstva vnitra a těžkou policejní technikou. Okamžitě po zásahu se zprávy o něm začaly rychle šířit. Kromě studentů pohotově zareagovala divadla, jejichž herci byli zděšeni tvrdostí zásahu (šířila se fáma, že během zásahu byl zabit student Martin Šmíd). Už v sobotu vstoupili do stávký studenti vysokých škol v Praze a část pražských divadel. Studenti formulovali požadavky zpochybňující zejména vedoucí úlohu KSČ ve společnosti a požadovali nezávislou federální komisi, která by prošetřila zásah z předchozího dne. Shodou okolností už v sobotu s požadavkem změn ve společnosti vystoupila Evangelická církev, protože v té době v Praze probíhal její synod.

V neděli 19. listopadu tajemník NF za ČSS Daniel Kroupa a Pavel Bratinka sepsali deklaraci národní jednoty<sup>4</sup>, kterou se ČSS jasně vymezila proti KSČ. Posléze se velmi rychle přidávala další hnutí a spolky. V podvečer 19. listopadu bylo v Činoherním klubu vyhlášeno Občanské fórum, které se: „ *...definovalo jako otevřené hnutí, na jehož práci se podílejí všichni demokraticky smýšlející občané – představitelé nezávislých iniciativ, studentů, uměleckých svazů, politických stran Národní fronty (ČSS, ČSL i KSČ), církví atd. Společensko-politické okolnosti vtiskly Občanskému fóru ad hoc ustanovenému výboru na obranu revoluce.*“<sup>5</sup> Morální autoritou Občanské fórum zaštitil Václav Havel. Postupně se okolo jeho osoby vytvořil tzv. krizový štáb (jeho složení nebylo stálé, většina publikací věnujících se Sametové revoluci jmenuje Alexandra Vondru, Jana Křižana, Radima Palouše nebo Vladimíra Hanzela), který dělal nezbytně rychlá politická rozhodnutí. Po 24. listopadu se Občanské fórum začalo jasně strukturovat a vytvářet jednotlivé odborné komise.

---

<sup>4</sup> Axamitová, Jana a kol.; Deset pražských dnů, Brno 1990: str. 21

<sup>5</sup> Suk, Jiří; Občanské fórum: Listopad-prosinec 1989, I. díl – události, Brno 1997: str. 11

Komunisté zpočátku podcenili vážnost situace. Věřili, že se brutalitu zásahu podaří překrýt krátkým článkem v Rudém právu a od pondělí začne standardní pracovní týden. Už během soboty bylo zřejmé, že doposavad běžný postup nebude stačit, zvláště potom, co se v zahraničních médiích objevily zprávy o úmrtí Martina Šmída. Proto se 19. listopadu sešlo předsednictvo ÚV KSČ. Posléze v televizi vystoupil předseda vlády ČSR František Pitra, který veřejně dementoval zprávu o smrti Martina Šmída a vyzval k uklidnění situace. V pondělí Rudé právo přitvrdilo - odsoudilo protesty a označilo je za zmanipulované západní rozvědkou. Z toho i lidé v okrajových částech republiky jasně pochopili, že se něco děje. Za studentskou stávkou se už postavilo i SSM. Za komunistickou stranu se iniciativy ujal předseda federální vlády Ladislav Adamec, který začal jednat se zástupci Občanského fóra o kooptaci do ČNR a české vlády. Mezitím KSČ mobilizovala a hledala oporu, kde se dalo. Ještě 21. prosince vystoupil Miloš Jakeš s jasným prohlášením, že KSČ neustoupí. V této situaci hrozil reálně střet s ozbrojenou mocí. Miloš Jakeš nenacházel jasnou oporu na ÚV a nakonec nevydal pokyn k tvrdému zásahu proti demonstrantům. Od té chvíle již KSČ jenom ustupovala (kromě některých složek MV a ČSLA, které ještě 24. listopadu plánovaly tvrdý zákrok proti demokratizačním silám) a projevila se nejednota, která uvnitř strany panovala. Samostatnou politiku se pokusil budovat tajemník MV KSČ v Praze Miroslav Štěpán tím, že zaujal vstřícný krok vůči studentům a církvi. 24. listopadu složili funkce všichni členové ÚV KSČ. Novým generálním tajemníkem se stal Karel Urbánek.

Stávková činnost v Praze vyvrcholila 27. listopadu na Letenské pláni generální stávkou, které se zúčastnilo přes 700 tisíc lidí. V tu dobu již bylo zřejmé, že je třeba přejít ke konstruktivnímu jednání o požadavcích, které měly masovou lidovou podporu. OF se začalo jasně strukturovat. 2. prosince začalo odzbrojování lidových milicí a proces demokratizace už začal být nezvratným, což bylo následující den potvrzeno změnou na postu ředitele ČT, kam nastoupil Karel Starý – to zaručilo objektivitu nejvýznamnějšího media v Československu, a změnou ve složení vlády, ve které došlo k výměně 10 členů. Tato vláda však byla československou společností odmítnuta, protože v ní stále měli jasnou většinu komunisté. Ladislav Adamec tedy začal intenzivně jednat o nové vládě. Oporu se pokusil Adamec najít společně s Karlem Urbánkem na jednání s Michailem Gorbačovem – ten však nijak své soudruhy nepodpořil a vyslovil se pro demokratizační proces v Československu. OF podporované masívními demonstracemi a úspěchem regionálních Občanských fór začalo druhý týden v prosinci radikalizovat svoje požadavky a v jednání s Adamcem získalo výrazně

navrch a donutilo ho 7. prosince rezignovat. Sestavením nové federální vlády byl pověřen umírněný komunistka Marián Čalfa. Od 8. prosince se uvnitř OF začalo diskutovat o volbě prezidenta. Poprvé bylo v této souvislosti navrženo jméno Václava Havla. Symbolicky na Den lidských práv jmenoval Gustav Husák vládu „národního porozumění“, ve které zasedalo jen 9 členů KSČ – neměli většinu. Následně Gustav Husák rezignoval na post prezidenta republiky. Marián Čalfa v prohlášení vlády oznámil záměr dovést zemi ke svobodným volbám. Jako záruka měla posloužit volba Václava Havla za prezidenta republiky, která měla velkou podporu mezi všemi vrstvami obyvatelstva (nakonec i studentů, kteří měli zpočátku jisté výhrady) a proběhla 29. prosince. Václav Havel byl zvolen ještě „komunistickým“<sup>6</sup> národním shromážděním. Nikdo z poslanců FS se proti volbě nepostavil.

### ***Revoluce nebo re(f)oluce?***

Na samotném začátku práce je potřeba se zamyslet nad tím, zdali se jednalo o revoluci v pravém slova smyslu. V devadesátých letech vystoupili někteří historikové a filozofové s tezí, že v zemích východního bloku (vyjma Rumunska a Albánie) se nejednalo o klasickou revoluci. Mezi nimi byli i takové osobnosti jako Ralph Dahrendorf (1992) a Timothy Garton Ash (1991), kteří usoudili, že zvláště procesy v Polsku a Maďarsku nebyly skutečnými revolucemi – podle nich se jednalo o reformy shora, které navíc nezpůsobily zásadní zvrát v mocenské struktuře (staré elity nakonec nebyly odstraněny a zpočátku byly utvořeny vlády, které zahrnovaly i komunisty – čekalo se až na volby). Otázkou je, nakolik tomu bylo v Československu. Faktem zůstává, že politická elita ustupovala nátlaku „od zdola“. Ale společenské změny probíhaly velmi pozvolna. Kromě „špiček ledovce“, které byly mediálně nechvalně známé, se elity komunistické strany udržely u moci a během privatizačního procesu využily svých znalostí a kontaktů, aby stanuly i mezi elitami nového systému. Zvláště na regionální úrovni zůstali bývalí komunisté v zastupitelstvech a dalších vysokých správních funkcích už jenom proto, že nebyl nikdo, kdo by měl zkušenosti a ochotu se funkcí ujmout. Z tohoto důvodu se přikláním (zvláště pokud jde o regionální úroveň) k tomu, že pojem „refoluce“ lépe vystihuje dění v Československu na konci roku 1989 a 1990. Pro účely této práce budu i přesto využívat pojem revoluce. Netroufám si měnit léta zaběhlé paradigma v rámci diplomové práce.

---

<sup>6</sup> Zasedali zde komunistickou stranou pečlivě vybraní kandidáti jednotné kandidátní listiny NF

## Sametová revoluce v Náchodě

### *KSČ a Náchod v období tzv. normalizace*

Mocenská struktura v okrese kopírovala tu státní. Páteří moci byl OV KSČ, který měl přímý vliv na ONV a na ZO v národních podnicích. Zároveň byl nadřízenou organizací MV KSČ v Náchodě. To mělo, skrze své dosazené členy, vliv na MNV a MO NF, přes kterou ovlivňovala dění ve spolcích a organizacích. Stejně jako se OV KSČ zodpovídalo KV KSČ, tak se i jemu zodpovídaly podřízené orgány a členové v nich. Stranická struktura tedy díky přísné hierarchii a provázanosti zajišťovala vliv strany od ÚV KSČ až k ředitelům závodů a vedoucím oddělení, kteří se všichni přímo zodpovídali straně. Opačným směrem měl jít informační tok ze zdola. Organizace na nižším stupni byly velmi dobře informovány o dění a náladách na pracovištích. Dokonce se (dle vyjádření pamětníků) zdá, že nižší články měly zájem na jejich řešení. V opačném směru už stranický aparát nefungoval natolik pružně. Dalším nástrojem, jak udržovat občany pod kontrolou, byl tisk. Okresní noviny Nový čas byly v období normalizace jediným lokálním tiskem. Jednalo se o týdeník, který byl vydáván přímo OV KSČ. Zároveň měli vedoucí členové KSČ povinnost odbírat Rudé Právo.<sup>7</sup>, tuto povinnost měli i vyučující některých škol. Komunistická strana plně ovládala sbor SNB a okresní soud v Náchodě. Tento represivní aparát byl klíčový pro zastrašování případných odpůrců nebo jen k potlačování všeho, co se vymykalo komunistickým ideálům.

### *Opozice v Náchodě v období tzv. normalizace*

Do roku 1989 se Náchod zdál odříznutý od dění ve zbytku republiky. K opozičním aktivitám prakticky nedocházelo a hranice s Polskem nehrála téměř žádnou roli, protože byla neprostupná (obzvláště po nástupu Solidarity a vyhlášení stanného práva v Polsku). Malé množství náchodských chartistů (Jaroslav Máslo, Zdeněk Vojtěchovský, Stanislav Pitaš, Miroslav Nývlt, Vlastimil Šubert) a dalších lidí spjatých s disentem spíše dojíždělo do Prahy, než aby se realizovalo v Náchodě, popřípadě se scházeli tajně na chalupách mimo centrum. Náchodské STB se zřejmě dařilo lidem z disentu izolovat a zastrašovat natolik, aby se scházeli mimo Náchod a v omezeném množství, takže se zdá, že se nevytvořila větší pospolitá společnost jako například v Praze. Jedinou výraznou akcí opozice během 70. let byl nápis na zdi kostela k 10. výročí okupace. Stálo v něm: „1968 NEZAPOMENĚT“. Tento nápis nebyl

---

<sup>7</sup> Dle rozhovoru se Zdeňkem Kratěnou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

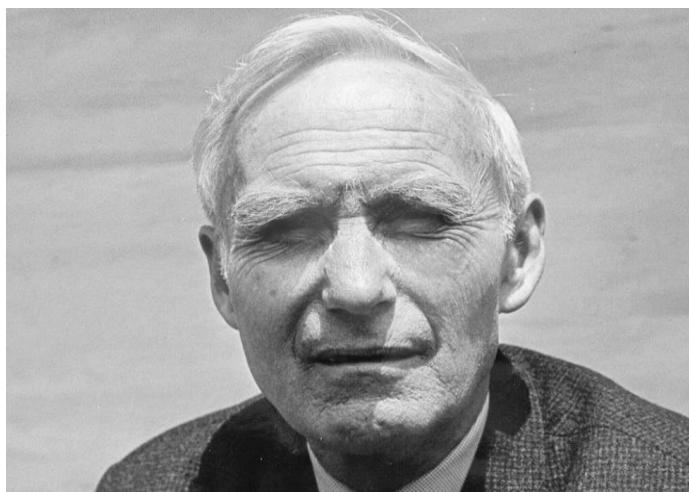
dlouho řádně odstraněn, a posléze pouze tak, že prosvítal. Důvodem může být, že většina místních komunistů také odmítala vstup vojsk Varšavské smlouvy z roku 1968. Viditelným faktorem, který přispíval k tomuto stavu, bylo i velké množství dělníků koncentrované v závodech Tepna a Rubena, kteří byli pod silným vlivem závodních organizací KSČ. Další strany národní fronty ČSS a ČSL byly v Náchodě neznatelné. Nenašel jsem jedinou zmínku o jejich existenci, a ani nikdo z pamětníků je nevzpomíná, a to ani v období Sametové revoluce.

Impuls k dění v Náchodě tedy přišel zvenku. Možnou příčinou aktivizace opozice byl příchod mladých doktorských rodin z větších měst do Náchoda. Navíc tyto rodiny byly od roku 1986 nastěhovány do jednoho z panelových domů na sídlišti Plhov, kde utvořily „komunu“, jak to samy nazývají, a panelák je podle toho ve vzpomínkách nazýván komunistickým panelákem. Zde se odehrávaly široké diskuse o možném vývoji, o přestavbě v SSSR a o vnitropolitické situaci, která v té době již byla viditelně neudržitelná. Přes čilé diskuse však nedošlo k žádnému aktivnímu vystoupení, a to ani potom, co se v nedalekém Vrchlabí odehrál pohřeb Pavla Wonky, umučeného během pobytu ve vězení za protistátní činnost. Tento pohřeb se změnil v masový protest proti komunistickému režimu a někteří náchodští občané se ho zúčastnili (vypráví o něm například Zvonimír Šorm).

Během roku 1989 byl v Náchodě klid. Budoucí opoziční aktéři dojížděli na demonstrace do Prahy. Můžu zmínit manžele Sedláčkovi a manžele Šormovi (v té době se ještě ani neznali, a Vítězslava, tehdy Dvořáková, se demonstrací účastnila po boku tehdejšího partnera Stanislava Jirků). Velký vliv na počátky revoluce v Náchodě měly pražské události a větší informovanost o zahraničním vývoji, která byla způsobena obzvláště rychlým vývojem radiových přijímačů - kdokoli chtěl, měl neomezený přístup k západním sdělovacím prostředkům, které poskytovaly informace, mimo jiné o technologické zaostalosti východního bloku a o postupu jeho rozpadu. V kontrastu s nečinností opozice se náchodskému OV KSČ pravděpodobně k výročí VŘSR podařilo svolat masovou demonstraci na náměstí VŘSR, která měla manifestovat nesouhlas s textem „Několika vět“ a odsoudit „protistátní“ činy Václava Havla – o této demonstraci vím jen z výpovědi Petra Havla a městské kroniky; naproti tomu v tisku, zápisech z jednání MNV a ani v dalších rozhovorech jsem se o ní nic nedověděl. Tento akt pokládám za ukázkou lámání charakterů komunistických režimem. Na protest proti Václavu Havlovi zřejmě zvedali ruce i ti, kteří o několik týdnů později skandovali „Havel na hrad“ a hlásili se k podpoře Občanského fóra.

Během svého výzkumu jsem se opakovaně ptal: „Proč byl Náchod tak dlouhou dobu v klidu?“ Vzhledem k sebraným informacím si to vykládám několika důvody, o kterých jsem se zmínil v předchozím textu:

- 1) Náchod patřil v rámci Československé socialistické republiky mezi velmi izolovaná města. To bylo zaviněno blízkostí polské hranice, která byla téměř neprostupná (zvláště po nástupu Solidarity v roce 1981).
- 2) V Náchodě se utvořila stabilní vrstva dělníků, jejichž životní úroveň se nezhoršovala.
- 3) Náchod nebyl postižen ekologickou katastrofou v takových rozměrech jako jiná města v Československu. Krajně problematická byla jen nádrž Popílek, která sloužila jako skládka „popílku“ vyprodukovaného místní teplárnou; v zimním období pak docházelo k častému zaplavení náchodského údolí smogem vzniklým vytápěním. V okrese nebyl přítomen těžký, a ani energetický průmysl. Na zmíněné drobné problémy poukazyvaly články v Novém čase<sup>8</sup>, které obyvatelstvo ujišťovaly, že se ekologická problematika aktivně řeší a vystupovaly k dané problematice smířlivěji.
- 4) Činnost OV KSČ. Náchodský aparát ve spolupráci s STB spolupracoval velmi kvalitně. Státní bezpečnost podnikala zásahy proti akcím, které se vymykaly stranické kontrole (četby zakázaných knih, promítání filmů atd.), a zároveň místní tisk Nový čas (zvláště pak seriál článků Karla Starého s názvem „Konfrontace“) urputně očerňoval každou osobu spjatou s disentem. Zvláště pronásledovanou osobou byl chartista a rodák z Jizbice u Náchoda profesor Václav Černý, který byl zároveň pranýřován i na celostátní úrovni.



*profesor náchodského gymnázia Zdeněk Vojtěchovský – jeden z náchodských signatářů Charty 77*

---

<sup>8</sup> Např. článek v Novém čase z 22. listopadu 1989, který odkazuje na jednání národní fronty k ekologické problematice



### *Počáteční fáze, vytváření Občanského fóra, období demonstrací*

Oproti normalizačnímu období je zřejmé, že Náchod patřil mezi velmi aktivní města. Na pražské události zareagoval velmi rychle. První informace přivezli Vítězslava Šormová a Stanislav Jirků. Ještě v noci ze 17. na 18. listopad začali aktivizovat své okolí, zvláště skupinu, která se utvořila v tzv. komunistickém paneláku. Ještě v noci v nemocnici u Jiřího Dvořáka sepsali první letáky, které měly informovat o pražských událostech. Přes víkend se pak utvořila skupinka, která se později stala základem Občanského fóra. Scházela se v bytě Vítězslavy Šormové (zřejmě v ní již byli manželé Sedláčkovi a Hana Vrátilová – bohužel záznamy a paměti na toto období jsou velmi nejednoznačné, takže nelze s jistotou určit, kdo další byl u úplného zrodu) na Kamenici, v kterém kdysi vyrůstal Josef Škvorecký. K vytvořené skupině se rychle začali připojovat další lidé, například evangelický farář Zvonimír Šorm a Jaroslav Paleček. Po první demonstraci se připojil (nebo spíš během ní) filozof a umělec Petr Havel, chartisté ing. Miroslav Nývlt, Jaroslav Máslo, prof. Zdeněk Vojtěchovský a další, se kterými se setkali během první demonstrace. Občanské fórum bylo vyhlášeno až po prvních demonstracích – tedy 24. listopadu a plně se přihlásilo k prohlášení Občanského fóra v Praze z 19. listopadu<sup>9</sup>. Do generální stávký konané 27. listopadu byla situace velmi nejistá. Formující se Občanské fórum se scházelo ve stísněných podmínkách a bylo pod přísným dohledem státní bezpečnosti. Zásah bezpečnosti se však omezoval pouze na pasivní činnost, jakou bylo např. strhávání plakátů vyzývajících k účasti na demonstraci, která se měla uskutečnit ve středu 22. listopadu, a monitorovala pohyb „nepřátelských živlů“. Toto počínání lze chápat jako vyčkávání, co se bude dít na celostátní úrovni. První demonstrace se uskutečnila 22. listopadu. Jednalo se o improvizovaný podnik. Její organizátoři na náměstí dorazili po jednom, aby zamezili možnosti, že budou zadrženi pohromadě. Ozvučení bylo zajištěno amatérským způsobem z náchodského kostela sv. Vavřince. Na náměstí se sešly dvě skupinky organizátorů. Tou druhou byli náchodští chartisté a jejich přátelé, o nichž nejsou prakticky zachovány žádné materiály, zřejmě je, že se tyto dvě skupiny spojily a využily stejného ozvučení. Na demonstraci dorazilo velké množství lidí, někteří narátoři mluví o 3000 (zpravodaj OF dokonce o 4000), o čemž svědčí i více než 3028<sup>10</sup> sebraných podpisů na dokumentu

---

<sup>9</sup> Zakládající listina Občanského fóra v Náchodě se nachází v příloze

<sup>10</sup> Zpravodaj OF v Náchodě; č. 1, 30. listopadu 1989

zvaném požadavky svobodného shromáždění, kde byly formulovány první občanské požadavky, které se posléze staly i prvními požadavky nově vzniklého OF.



*Pohled na jednu z demonstrací z věže radnice*

Pozoruhodné bylo i dění na náchodském Jiráskově gymnáziu, které se zaktivizovalo velmi rychle. Dle vzpomínek pana Jiřího Šolce a Miloslava Javůrka se o dění v Praze učitelé dozvěděli už v pondělí 20. listopadu od profesora Žida, jehož dcera se v Praze zúčastnila demonstrací. Reagovali na to sepsáním petice proti zásahu na Národní třídě a odmítli jít učit. V úterý (zde se liší informace od pana Javůrka a z Nového času se vzpomínkou Vojtěcha Maška, který vzpomíná, že stávková v tělocvičně začala již v pondělí ráno<sup>11</sup>) se studenti připojili ke stávce vysokých škol a utábořili se v tělocvičně, kde s nimi přijel vést dialog ideologický tajemník OV KSČ soudruh Míl<sup>12</sup>, chtěl je přimět k návratu do tříd. K tomu však studenty nedonutil. Místo toho byl ustanoven stávkový výbor, který formuloval požadavky studentů – šlo o kopii požadavků studentů vysokých škol. Ve středu se na gymnázium pokusili proniknout studenti vysokých škol, kteří zde chtěli

<sup>11</sup> Baštecká, Lýdia, Havel, Petr; Sborník Stopami dějin Náchodska 13: Náchod 2009; str. 90

<sup>12</sup> Javůrek, Miloslav; Písemná vzpomínka na Sametovou revoluci na Jiráskově gymnáziu; publikováno v: Seminární práci Jáchyma Škody „Sametová revoluce v Náchodě“; Náchod 2007

promítnout video se záznamem ze zásahu na Národní třídě. Ředitel Holec je do školy odmítl pustit. Na nátlak učitelského sboru a bez podpory OV KSČ nakonec ustoupil a nahrávka byla přehrána v pátek. Studenti i většina učitelů gymnázia se aktivně zúčastnili generální stávkou. Po první demonstraci se skupina aktivních lidí značně rozšířila a získala důvěru. Po dalších dvou ještě masívnějších demonstracích bylo ustanoveno Občanské fórum. V proklamaci se prohlašují za zástupce shromáždění z demonstrací 22. až 24. listopadu. Od 26. listopadu se Občanské fórum přesunulo do dílny houslařského mistra Joo (dílna se nacházela přímo naproti budově OV KSČ), kde otevřelo kancelář, kterou obsluhovali starší členové Občanského fóra, většinou šlo o tzv. „osmašedesátníky“. Houslařský mistr byl později v rozhovoru s některými pamětníky označen za agenta STB, ale neexistují důkazy, že tomu tak bylo.

Připojit se k občanskému fóru mohl kdokoliv. Do kanceláře posléze začalo proudit mnoho lidí a vyjadřovat mu podporu. Lidé nosili jídlo, peníze nebo chodili jen děkovat. Pro generální stávku byla klíčová účast dělníků z největších náhodských podniků, zejména Rubeny a Tepny. Z dochovaných záznamů<sup>13</sup> je zřejmé, že během prvních dnů revoluce byla situace mezi dělníky nejednoznačná. Někteří revoluci vyslovovali podporu, někteří se stavěli proti. Ještě ve vydání novin z 29. listopadu se v článku z posezení s dělníky ze Stavostroje v Novém Městě nad Metují (konané v den generální stávkou) dělnické názory značně liší. Ve vydání z 6. prosince vyšel podobný článek s dělníky v Rubeně (není známo, kdy přesně se diskuse uskutečnila), kde již všichni jednotně souhlasí a připojují se k postojům Občanského fóra. V Tepně byly založeny základní články OF 30. listopadu. Mluvčími byli Ing. Vratislav Marek, Petr Stěhule a Libor Fiedler.<sup>14</sup> Bohužel se mi nepodařilo zjistit, kdy byly založeny v Rubeně. Dle vzpomínek Miroslava Nývltů st.<sup>15</sup> byly letáky vyzývající ke generální stávce v náhodských podnicích šířeny již od pondělí 20. listopadu. Počet účastníků večerních setkání na náměstí postupně rostl. Od prvního setkání až do generální stávkou se lidé na náměstí setkávali pravidelně. Představitelé Občanského fóra na nich informovali o vývoji v Praze.

---

<sup>13</sup> Hlavním zdrojem je vydání Nového Času z 29. listopadu

<sup>14</sup> Zpravodaj OF v Náchodě; č. 2, 30. listopadu 1989

<sup>15</sup> Baštecká, Lýdia, Havel, Petr; Sborník Stopami dějin Náchodska 13: Náchod 2009; str. 96

Od 24. listopadu přijelo několik delegací z Prahy. Jednalo se o herce (Hana Maciuchová, Věra Galatíková, Petr Nárožný) a zástupce studentského hnutí (např. Šimon Pánek), kteří přivázeli čerstvé informace, letáky a dodávali morální podporu místnímu Občanskému fóru. Na demonstracích bylo umožněno vystoupit i funkcionářům KSČ, kteří se snažili nabádat občany ke klidu a mluvili o chystaných reformách, které strana chystá. Ve většině případů však byli vypískáni. Jedním z mála komunistů, kteří měli respekt, byl starosta města Jaroslav Maršík. Ten taky napomohl k tomu, aby se mohla uskutečnit první demonstrace, tím že nechal obnovit dodávky elektrické energie. Ty byly pro náměstí a jeho okolí vypnuty, aby bylo znemožněno osvětlení a ozvučení demonstrace.

V den generální stávky byli občané dobře informováni a přestávali se postupně bát. Odhady počtu účastníků, kteří se generální stávky zúčastnili, se značně liší - od několika tisíc až o informace přes deset tisíc, zpravodaj OF v Náchodě informuje o 12 tisících demonstrantů jen na náměstí – zde nejsou zahrnuti pasivní účastníci stávky. Z dobových fotek a městské kroniky je zřejmé, že se stávky zúčastnili jak dělníci z Rubeny, tak z Tepny. V obou závodech však jejich účast nebyla do poslední chvíle jistá. Probíhaly zde bouřlivé debaty a „...ještě v pátek 24. listopadu byli zaměstnanci nabádáni, aby nevstoupili do generální stávky...“<sup>16</sup>



*z demonstrací na náchodském náměstí*

*Jedna*

<sup>16</sup> Šafář, Oldřich; Městská kronika Náchod 1986 – 1990; str. 231

### *Jednání OF s orgány komunistické strany a státní správy*

Zásadní pro úspěch „revoluce“ však byla jednání s ONV, NF a MNV. První a klíčové společné setkání proběhlo 29. listopadu. Hlavními požadavky OF v těchto jednáních byly<sup>17</sup>:

- 1) Umožnění veřejného promítnutí záběrů ze zásahu na Národní třídě ze 17. listopadu v kině Vesmír.
- 2) Umožnění propagace OF na veřejném místě, použití městského rozhlasu pro účely OF a využívání Nového času pro podávání informací.
- 3) Požadavek zveřejnění hospodářských zpráv velkých náhodských podniků.
- 4) Prostor pro propagaci víry.
- 5) Zastoupení členů OF na jednání MNV, ONV, MNF.
- 6) Legalizace nově vytvořených nezávislých hnutí.
- 7) Zrušení cenzury.
- 8) Zrušení nomenklatury.
- 9) Zrušení OOR.
- 10) Zrušení Lidových milicí.
- 11) Umožnění „malého pohraničního styku“ s Polskem.
- 12) Zrušení represivních složek MV.

U bodu 12 došlo k široké diskusi ohledně toho, co jsou represivní složky. MNV spíše preferoval posílení sboru bezpečnosti. Jinak zástupci oficiálních institucí souhlasili se všemi body, které měli ve svých pravomocích. Ostatní (11, 10, 9, 8) přislíbili tlumočit nadřízeným orgánům. V důsledku tohoto jednání se již ve vydání Nového času z 6. prosince objevují články psané členy OF. Po tomto větším jednání se další rozdělily na spoustu menších s jednotlivými odbory. To donutilo Občanské fórum k tomu, aby se více strukturovalo a jednotliví členové měli nést zodpovědnost za určitou agendu. U bodu 12 došlo k široké diskusi ohledně toho, co jsou represivní složky. MNV spíše preferoval

---

<sup>17</sup> Zpravodaj OF v Náchodě; č. 2, 30. listopadu 1989

posílení sboru bezpečnosti. Jinak zástupci oficiálních institucí souhlasili se všemi body, které měli ve svých pravomocích. Ostatní (11, 10, 9, 8) přislíbili tlumočit nadřízeným orgánům. V důsledku tohoto jednání se již ve vydání Nového času z 6. prosince objevují články psané členy OF. Po tomto větším jednání se další rozdrobily na spoustu menších s jednotlivými odbory. To donutilo Občanské fórum k tomu, aby se více strukturovalo a jednotliví členové měli nést zodpovědnost za určitou agendu.



*Veřejné podepisování požadavků vznikajícího Občanského fóra během jedné z demonstrací na náměstí VŘSR v Náchodě*

7. prosince proběhlo setkání zástupců OF se zástupci OV KSČ Bohuslavem Janečkem a Jiřím Volfem, kde se požadovalo mimo jiné odstoupení Bohuslava Janečka, zveřejnění hospodaření KSČ, odevzdání budovy OV KSČ (dnešní poliklinika), vynětí Nového času z pravomoci OV KSČ a zrušení ZO KSČ. Pan Janeček přislíbil dané požadavky projednat na mimořádné okresní konferenci KSČ, která proběhla 9. prosince,<sup>18</sup> bohužel ze získaných materiálů není zřejmé, zdali už po této konferenci byly naplněny všechny požadavky OF. Z vyprávění pamětníků vyplývá, že Bohuslav Janeček odstoupil a nahradil ho Jiří Volf. Zpravodaj OF dále uvádí, že byla vytvořena komise složená ze zástupců OF a OV KSČ,

---

<sup>18</sup> O této konferenci informuje Nový čas z 13. Prosince ovšem neinformuje o výsledcích jednání o požadavcích OF

kteřá měla rozhodnout o využití budovy OV KSČ (nakonec se stala poliklinikou). V období po generální stávce začalo na místní úrovni vznikat velké množství občanských hnutí (zpravodaj OF informuje o následujících: Charta 77, HOS, Nezávislé mírové sdružení, Československá demokratická iniciativa, sdružení T. G. Masaryka, Zelený kruh, aktivizovala se cířkev, ČSL a ČSS. OF v okrese vytvořilo své koordinační centrum k 11. prosinci. V celostátním měřítku byla 10. prosince jmenována tzv. „Vláda národního porozumění“ a Gustav Husák rezignoval na pozici prezidenta. Za této situace už bylo zřejmé, že i na místní úrovni je komunistická moc neudržitelná, a začala jednání o doplnění nekomunistických zastupitelů do místní správy (MNV, ONV, OV NF). Jednání se zástupci ONV proběhlo 12. prosince.<sup>19</sup> Nejdůležitějšími výstupy tohoto jednání bylo:

- 1) ONV poskytnu OF možnost publikovat, alespoň na 50% tiskové plochy (inzerce nepočítaje), OF se bude podílet na výběru nového šéfredaktora a dosadí své dva členy do redakční rady.
- 2) Bude rekonstruována rada ONV v poměru: KSČ – 6 ČLENŮ, ČSS – 1 ČLEN, 9 bezpartijních. Zasedání rady ONV se budou účastnit zástupci OF (bez hlasovacího práva).
- 3) Dojde ke změnám vedoucích jednotlivých odborů ONV.

Zajímavé je, že o těchto bodech se již zmiňuje předseda ONV Jiří Halounek během plenárního zasedání ONV. Dá se tedy předpokládat, že o nich byl již informován předem. Možná proběhlo neoficiální jednání, o kterém není záznam. 13. prosince došlo k setkání zástupců OF s novými představiteli OV KSČ panem Volfem a Jiráskem, na které byl opět vyvinut tlak a zdůrazněny nejdůležitější požadavky OF. Hlavně šlo zrušení ZO a LM, předání objektu OV KSČ a zveřejnění majetku KSČ. Zástupci OV se odvolali, že taková rozhodnutí musí projednat na stranickém sjezdu. Zároveň požádali, aby OF zajistilo pracovní místa pro pracovníky rozpuštěného aparátu OV. Tuto žádost zástupci OF zamítli.

---

<sup>19</sup> Zpravodaj OF v Náchodě; č. 5, 25. 12. 1989

### ***Aktivity OF do konce roku 1989***

Hlavní funkcí občanského fóra byla nadále informativní činnost. Pořádala se setkání v továrnách a na různých dalších pracovištích nebo školách, (velká diskuse studentů se zástupci OF proběhla v aule náchodského gymnázia 1. prosince) a se širokou veřejností (8. a 15. prosince se se konala diskuse v sále Tepna klubu, na druhé diskusi vstoupila mluvčí Charty 77 Dana Němcová a byl přečten zvací dopis pro Josefa Škvoreckého). Občané se scházeli na náměstí už jen výjimečně, např. 10. prosince k oslavě Dne lidských práv. Potom, co Václav Havel oznámil kandidaturu na prezidenta, náchodské OF aktivně vystoupilo na jeho podporu. Bylo vytvářeno velké množství plakátů, svoláno shromáždění na náměstí a občané měli možnost podepsat petici na podporu jeho kandidatury v kanceláři OF. Fórum se začalo výrazně angažovat ve společenském životě – pořádalo plesy, výstavy, veřejná promítání bývalých „trezorových filmů“ a četné občanské besedy.

Během krize v Rumunsku OF uspořádalo sbírku na pomoc postiženým občanskou válkou, 22. prosince byla na náměstí uspořádána demonstrace na podporu rumunského lidu a 23. prosince a během vánočních svátků náchodští občané projevili velkou solidaritu a už během prvního dne bylo vybráno velké množství potravin a téměř 10 000 Kčs. OF zároveň podporovalo založení ekologické organizace Zelený kruh a uspořádalo několik přednášek a diskusí k problematice ekologické situace Československa a okresu Náchod.

### ***Ze změní hlav a názorů k pevně strukturované instituci OF***

Generální stávka byla vrcholem demonstračních aktivit. Po ní už aktivita postupně upadala a revoluce se přesunula za jednací stoly, stohy novin a diskusní sály. Významným místem se stala kancelář OF, která se 6. prosince přesunula do prostoru bývalé prodejny sportu v ulici Palackého. Stala se informačním místem pro širokou veřejnost. Dle vyprávění některých pamětníků<sup>20</sup> sem někteří lidé přicházeli i se správními požadavky (např. vývoz komunálu apod.), předpokládaly, že OF už je nová výkonná moc. Ve chvíli, kdy bylo zřejmé, že komunistická moc je poražena, bylo nutné připravit Občanské fórum na to, aby bylo schopné dočasně převzít kontrolu nad státní správou a dovést zemi ke svobodným volbám. Z těchto důvodů se nutně muselo stát institucí s pevnou strukturou. Prvním krokem bylo jmenování mluvčích, kterými se stali: Zvonimír Šorm, Stanislav Jirka, Ing. Vlastimil Šubert,

---

<sup>20</sup> Rozhovor s manželi Šormovými; rozhovor vedl Jáchym Škoda



MUDr. Vítězslava Dvořáková, MUDr. Jiří Dvořák – poslední dva jmenovaní se své pozice během druhé poloviny prosince zřejmě zřekli a místo nich se stal mluvčím zástupce dělníků v Tepně Libor Fiedler. Už 4. prosince OF jasně formulovalo své požadavky vůči KSČ a výkonným státním orgánům. Ty jsem již jmenoval při popisu prvních jednání mezi OF a OV KSČ, popřípadě ONV. Dalším krokem bylo zahájení kooperace občanských fór na okresní, krajské a celorepublikové úrovni. Okresní koordinační centrum bylo založeno 11. prosince v náhodském hotelu Hron a scházelo se přibližně každých 14 dní; 2 – 3 členové zastupovali každé místní OF. Nepodařilo se mi zjistit, kdy bylo založeno krajské koordinační centrum (jistě je, že setkání KKC bylo 16. prosince), ale našel jsem informace o velké konferenci krajských OF konané 19. prosince v Hradci Králové, kde byli zástupci různých institucí z okresů, mimo jiné např. i středních odborných škol a gymnázií.

Další změny proběhly až v lednu 1990 po setkání náhodského OF 8. ledna 1990. OKC OF dostalo právní status (právní subjektivita, povinnost vést přesné účetnictví, trestní zodpovědnost atd.); a stejně jako místní OF v Náchodě se přihlásilo ke stanovám OF přijatým v Praze 6. ledna. Náchodské OF vytvořilo radu a komise, které kopírovaly státní správu. Rada OF měla 10 členů a scházela se jednou týdně. Vždy ji řídil jeden z mluvčích a v součinnosti se zástupci jednotlivých komisí rozhodovala o důležitých podnětech a připravovala různé akce. Zároveň rada pověřovala komise plněním úkolů. Komise OF byla poradním orgánem rady. Mohly být volně rušeny a zakládány podle aktuální potřeby. V Náchodě byly utvořeny následující komise: volební a správní, organizační, tisková, kulturní, právní, ekonomická, školská, zdravotní, ekologická a zemědělská, průmyslu a služeb, pro obecní OF, výstavby, sportovní a mládeže a dětí.

Občanské fórum se sice prohlašovalo za nepolitické hnutí po celou dobu své existence, ale v období po volbě Václava Havla se většina revolucionářů - idealistů začala naplno věnovat svým pracovním povinnostem a na činnost OF jim nezbývalo příliš mnoho času. OF se pak více politizovalo. Většina původních revolucionářů se účastnila sněmů, ale neměli přímý vliv do dění uvnitř. To vedlo k nástupu reálné politiky, kterou vedli hlavně „osmašedesátníci“, kteří již měli nějakou praxi ve vedoucích pozicích. Pod jejich patronací probíhaly kooptace do orgánů místní i okresní správy. Jednání o nových členech ONV a MNV probíhala 6. února. Do rady MNV bylo dosazeno 9 nestraníků a 4 zástupci KSČ. Předsedou ONV se stal Jaroslav Maršík, který měl důvěru OF i KSČ. 1. března proběhla kooptace do MNV ve stejném poměru jako ONV. Starostou se stal Miloslav Čermák. Na

tomto plenárním zasedání také proběhlo přejmenování náměstí z VŘSR na náměstí Tomáše Garriguea Masaryka.



*Dům, ve kterém se scházeli první náhodští revolucionáři (jeho dnešní podoba)*

### ***Děni v Náchodě na počátku roku 1990***

Pokračovalo občansky velmi činné období. Byla založena Romská iniciativa, která rozvířila společenskou diskusi o problémech, které nebyly v předchozím období řešeny. V Našem čase se po celý únor objevují články, které se romským problémem zabývají. Nutno podotknout, že dle odhadů se romská populace v Náchodě blížila 10% obyvatelstva. Následovalo obnovení Sokola (12. ledna), obnovení Skauta a nábor do něj (17. – 18. února), ustanovení místní organizace ČSSD (počátek února). Na úrovni OF se jednalo o využití oblastního archivu. Někteří členové OF ho považovali za zbytečný (možná i kvůli tomu se nedochovalo příliš materiálů věnujících se Sametové revoluci) a navrhovali ho přestavět na domov důchodců.

Konalo se obrovské množství diskusí, veřejně se promítaly trezorové filmy, vedly se debaty. Velmi široké množství lidí psalo články do Našeho času. Zpočátku roku se objevovalo kvantum příspěvků od lidí perzekuovaných komunistickým režimem – zvláště pak osmašedesátníci, kteří si zde vyřizovali své účty s komunistickou stranou. Někteří pak byli očišťováni posmrtně – například ministr zemědělství z let 68, 69 Josef Borůvka nebo profesor Černý. Také zde byly zveřejňovány veřejné omluvy za represivní činy během revoluce (například ředitel OÚNZ Náchod pan Flídr se omluvil studentu Jiřímu Matějí, kterého 23.

listopadu nejdříve zamknul a posléze nechal odvést na stanici SNB). Posléze se náš čas stal platformou pro občanské konflikty.

### *Činnost OF v předvolebním období*

Od počátku února se OF v Náchodě začalo plně soustředit na volební kampaň. Propagace hnutí se objevovala na veřejných místech, v místním tisku a v Zpravodaji OF. Zvláště Petr Havel a Jiří Dvořák zásobovali Náš čas množstvím článků, které osvětlovaly pozice OF (například články: „Křiklouni z náměstí“<sup>21</sup>, který má připomenout statečnost zakládacích členů OF, „Vzpomínka“<sup>22</sup> věnující se odkazu Jana Palacha nebo Volební mimikry<sup>23</sup>, to už je článek velmi politicky angažovaný, značící blízkost voleb a Zvonimír Šorm zde napadá samotnou myšlenku komunismu, přičemž hojně využívá Čapkovu satiru „Proč nejsem komunistou?“, kterou jsem našel i mezi archivními materiály, které mi pan Šorm laskavě půjčil). Počátkem března se vzpamatovali i komunisté a začali se buď hlásit k poctivé demokratické soutěži, nebo očerňovat Občanské fórum jako korupčníky a podvodníky.

Na podporu volební kampaně do náchodského okresu zavítal Václav Havel (27. ledna), přímo do Náchoda ale nepřijel. Pro volební kampaň OF byla využita i květnová návštěva Josefa Škvoreckého, který během svého pobytu aktivně OF podpořil. Mimo rozhovor na diktafon dokonce manželé Šormovi vzpomínali, jak při oficiálním přivítání zvedl ruku Miloslavu Čermákovi, poté co mu budoucí starosta zahrál na saxofon, a prohlásil, ať ho lidé volí. V příloze přikládám velké množství plakátů, které byly za účelem volební kampaně vytvořeny. Hojně v nich byl využíván Václav Havel. OF šířilo texty, které připomínaly „neduhy“ komunistického režimu – například text s názvem „Názorná agitace“, který shrnoval, co občan musí chtít, aby volil komunisty; nebo text s názvem „Viděl jsem“, který z pozice první osoby připomíná masakr na Národní třídě. Mimo oficiální kampaň podporovala Občanské fórum i nezávislá hnutí. Příkladem může být pochod Václavice-Havlovice, který na podporu OF uspořádal dětský oddíl Modrá stříelka společně s obcí Havlovice. Účastnilo se ho

---

<sup>21</sup> Náš čas; 1990, vyd. č. 3 ze 17. 1.

<sup>22</sup> Náš čas; 1990, vyd. č. 4 z 24. 1.

<sup>23</sup> Náš čas; 1990, vyd. č. 23 z 30. 5.

před 5000 lidí. Už měsíc před volbami tisk pečlivě nabádal voliče, aby šli k volbám, a informoval o tom, jak se vlastně volí. Jsou zde důkladné informace ohledně volebního systému. Jednotlivé strany zde mohly publikovat svoji předvolební kampaň.



*Volební kampaň OF*

### ***Volby do obou sněmoven Federálního shromáždění, České národní rady v červnu a komunální volby v listopadu 1990***

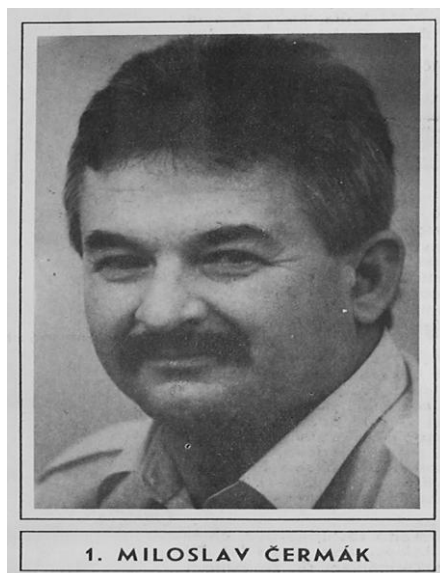
Volby se konaly v radostné atmosféře a zaznamenaly v dnešní době nevídanou 97 % účast (do Sněmovny lidu Federálního shromáždění). Volilo se do tří orgánů: Sněmovny lidu FS, Sněmovny národů FS a České národní rady. Volební komise byly složeny z vyškolených dobrovolníků a byly pod drobnohledem Našeho času, který dokonce hodnotil činnost komisí a výzdobu volebních místností. Volby byly považovány za referendum o KSČ. Na místní úrovni v tomto ohledu dopadly ještě větším vítězstvím ostatních stran než na celostátní úrovni. V náhodském okrese ve volbách do Sněmovny národů zvítězilo OF se ziskem 61,28 % hlasů, druhá byla KDU s 11,1 %, třetí KSČ s 9,6%, za zmínku stojí ještě ČSS se ziskem 3,0 %, ČDS 3,0%. Do České národní rady preference OF mírně poklesly – získalo 58,8%, následovala KDU (11,45%), KSČ (9,38%), ČSD (4,31%) a ČSS (2,47%). Nejhorší výsledek OF zaznamenalo ve volbách do Sněmovny lidu FS (56,94%), své pozice vylepšila KDU (15,57%), následovala KSČ (9,86%), ČSD (4,38%) a ČSS (2,46%). KSČ tedy jasně prohrála a volby legitimizovaly změny, které po 17. listopadu nastaly.

Negativním následkem byl myšlenkový rozpad OF. Vyostřily se do té doby utlumené názorové i osobní spory uvnitř. Doba idealistů už dávno pominula a začalo hledání

domnělých i skutečných nepřátel uvnitř a docházelo k zásadním politickým rozporům, které vedly k částečnému rozštěpení už během komunálních voleb, kterých se na Náchodsku účastnilo obrovské množství nezávislých kandidátů.

### ***Komunální volby***

Předvolební debata v komunálních volbách byla ještě mnohem ostřejší. Náš čas se hemží osobními útoky a je znát, že se spousta lidí, kteří nesouhlasili s procesem Sametové revoluce, osmělila a začala se častěji ozývat. Výrazný byl v Náchodě nástup Strany pro republiku, která oslovila velké množství mladých lidí. Ta útočila na OF a obviňovala ho z nečistých úmyslů. Tyto postoje aktivovaly idealistickou složku OF, která se proto opět významně zapojila do kampaně. Komunální volby proběhly 23. a 24. listopadu. Občanské fórum v nich opět zvítězilo, i když převaha již nebyla natolik drtivá. Hlasy se rozdrobily mezi nestraníky a Sociální demokracii. Konečné výsledky při 79% volební účasti byly následující (za město Náchod jsem našel jen seznam přidělených mandátů) OF – 14 mandátů, ČSL – 7, ČSD – 5, KSČM – 3, ČSS – 1 a RSC – 1.<sup>24</sup> Jako problémová se ukázala být i volba starosty, kdy se zvoleným starostou Čermákem projevil zásadní nesouhlas zastupitel Republikánů a na protest odešel z jednací síně. Úřadující starosta byl však i občanským favoritem – s převahou získal nejvíc preferenčních hlasů (8000).



*Předvolební fotografie budoucího starosty*

---

<sup>24</sup> Šafář, Oldřich; Městská kronika Náchod 1986 – 1990; str. 206

### ***Hodnocení činnosti OF jeho účastníky rok po Sametové revoluci***

Tomuto tématu jsou věnována dvě vydání Našeho času okolo výročí Sametové revoluce. Jednotliví zakládající členové OF se vyjadřují k nynější politické a společenské situaci a vzpomínají na události listopadu 1989. Podnadpis článku je příznačný „Poetická revoluce skončila. Odvykli jsme si v něco věřit a někomu důvěřovat.“ Uvedu zde jen pár příkladů. Nejvíce se věnuji svým narátorům, protože je zajímavé srovnat tyto výpovědi s dnešními názory. Vítězslava Šormová vidí situaci s velkým nadhledem. Sice se jí nelíbí reálná politika, ale chápe, že je to v demokracii přirozené. Zdůrazňuje, že je třeba zůstat trpělivý a schopný oběti. Hana Vrátilová se velmi blíží názorům paní Šormové, zdůrazňuje nutnost vytvořit si vlastní zodpovědnost. Zdůrazňuje, že není možné předpokládat, že se ekonomická situace v brzké době zlepší. Radmila Sedláčková zdůrazňuje nabytou svobodu a potřebu si ji vážit. Zvonimír Šorm se přidává k pohledu své ženy. Používá příměr k útěku Izraelitů z Egypta, kdy vše začalo útekem (revoluce), ale následovala poušť, která byla daleko větší a těžší zkouškou. Zmínění lidé ještě společně s Jiřím Dvořákem, prof. Vojtěchovským a Vlastimilem Šubrtem, který se spíš orientoval na politickou rovinu. Tuto skupinu považují za realisticky uvažující – neměli naivní představy a již dopředu počítali s úskalími demokracie a s problémy, která provázejí přechod z centrálně plánované ekonomiky k volnému trhu. Další aktéři Sametové revoluce už takové pochopení pro vystřízlivění z revolučního opojení nemají a hledají chyby nebo zdůrazňují neřešené problémy a jsou znechuceni společenskou situací, zejména hloupostí lidí - jde například o Jaroslava Másla, Evu Máslovou, Milenu Klecandrovou nebo Evu Trejbalovou. Mimo tyto dvě skupiny se staví Petr Havel, který zdůrazňuje krásné prožitky revoluce. K přítomnosti se prakticky nevyjadřuje.

### ***OF v Náchodě a SNB***

Kromě jednání se zástupci státní správy a KSC probíhala od prosince do února jednání o rozpuštění a odzbrojení složek STB a VB a o jejich odpolitizování. Postupně by měl vzniknout úplně nový policejní aparát. V tomhle ohledu se komunisté vzpírali a snažili se kličkovat a rozhodnutí oddalovali – možná i proto, aby získali čas pro likvidaci tajných dokumentů, které se z náchodského okresu zachovaly jen velmi v omezené míře. Požadavek na likvidaci STB patřil již mezi první požadavky OF a zástupci OF jej zdůrazňovali při jednáních na všech úrovních. 10. prosince náchodské OF zaslalo příslušníkům VB otevřený dopis, který její příslušníky vyzýval k rozpuštění represivních orgánů MV. Vyzývají

příslušníky VB, aby pomohli při rozkrývání trestných činů, které aparát SNB vykonal. Apeluje na záchranu materiálů těchto institucí před jejich cílenou likvidací. Celkově je dopis směřován všem slušným příslušníkům VB. Vyzývá jednotlivce, aby se sami chopili aktivity a upustili od šikany, byli řádně označení a důsledně dbali na dodržování zákonů. Ten samý den na demonstraci ke Dni lidských práv vystoupil právě několik dní předtím z vězení propuštěný chartista Stanislav Pitaš, který se ve velmi emotivním projevu pokusil nechat zlynčovat některé příslušníky sboru SNB, kteří měli zodpovědnost za jeho uvěznění. Z dopisu náhodského OF ministrowi vnitra Jánů Čarnogurskému je zřejmé, že se požadavky OF nedařilo naplnit. V tomto dopise OF požaduje rozpuštění pohotovostních složek VB a zejména odebrání jejich zbraní.

Zvláštností náhodského okresu bylo udržení se mjr. Borovičky ve funkci náčelníka okresní správy SNB, za něhož se náhodské OF postavilo a zastalo u ministra vnitra. OF se za jeho osobu zaručilo, protože s ním byl ochoten od začátku revoluce spolupracovat (to považují za velmi zvláštní vzhledem k malému zachování materiálů a délce doby, kterou trvalo splnění požadavků OF). Činnost tajných složek STB byla ukončena až společně se zabezpečením budovy STB 2. února. Příslušníci byli uvolněni do služeb v obcích a všechny objekty byly zabezpečeny. Po celý zbytek roku se pak na úrovni místního tisku vedly čilé debaty, koho STB poškodila. Nejemotivnější debatu spustil již zmíněný Stanislav Pitaš, který v Našem čase<sup>25</sup> uveřejnil článek tvrdě kritizující činnost SNB a jeho příslušníků, mimo jiné Adámka a mjr. Šálka. Popisoval zde šikanu, která byla proti jeho osobě vedena. Odpověď přišla hned dvě čísla po zveřejnění. Mjr. Šálek se v textu s názvem „Můj dopis rozhodně nebude otištěn“ tvrdě ohradil proti Pitašově tvrzení a obvinil ho z požívání omamných látek.

---

<sup>25</sup> Naš čas 10. října 1990 č. 41 str. 4

# Praktická část

## Metoda výzkumu

V praktické části využívám metody orální historie, tak jak ji v českém prostředí definuje prof. Miroslav Vaněk a kolektiv v knize „Třetí strana trojúhelníku“. Jako vedlejší inspiraci využívám myšlenky Paula Thompsona z knihy „The voice of the past“ (2000) a Allesandra Portelliho „The death of Luigi Trastulli“ (1991), obě ukazují širší možnosti orální historie a její analýzy. Cílem výzkumu bylo zkoumat životní příběhy aktérů Sametové revoluce v Náchodě. Za KSČ jsem vybral čtyři zástupce, za OF pak pět (manželé Šormovi mluví společně). Se všemi jsem nahrál dva až tři rozhovory. V prvním se jednalo o co nejvolnější vyprávění o životě a poměrech zkoumaného narátora. Druhý rozhovor pak byl zaměřen na doplnění informací z prvního a hlavně na politický vývoj 80. let a události let 1989 a 1990.

Velký rozdíl byl v obtížnosti shánění narátorů a ve specifikaci výzkumného vzorku tehdejších členů komunistické strany. Přístup k členům, popřípadě bývalým členům KSČ, byl značně obtížný. Někteří zemřeli a mnoho dalších rozhovor odmítlo, proto jsem původně plánovaný vzorek musel významně obměnit. Původně jsem plánoval natočit rozhovory s lidmi z centra ONV, MNV a OV KSČ. Konečný vzorek je daleko širší. U Občanského fóra jsem se rozhodl oslovit jen jeho zakládající členy. Velmi jsem stál o natočení rozhovoru s některým z náchodských signatářů Charty 77, bohužel někteří jsou po smrti a další se mi nepodařilo sehnat. Ke shánění narátorů jsem využil metody „sněhové koule“<sup>26</sup>, která je v podmínkách malého města nejjednodušší a zvláště v případě „fóristů“ mi výrazně otevřela dveře moje matka Hana Vrátilová.

Rozhovory jsem nahrával od září 2013 do května 2014. S každým pamětníkem jsem nahrál dva, s většinou jsem uskutečnil čtyři setkání. V prvním jsem jim poskytl vysvětlení, o co se vlastně jedná, během dalších dvou jsem nahrával rozhovory, v posledním jsem podepisoval informovaný souhlas a s narátory volně hovořil. Výjimkou byl Petr Havel, s kterým jsem se potkal vícekrát a nahrál s ním tři rozhovory. Také jsem se rozhodl manželé Šormovi nahrát společně při dvou sezeních. Většina rozhovorů se odehrává v okrese Náchod, s výjimkou manželů Šormových – ti byli nahráváni v Praze. Rozhovory se povětšinou uskutečnily u mě nebo u narátora doma, popřípadě na jeho pracovišti. Místo i čas vždy volil

---

<sup>26</sup> dle: Hendl, Jan.: Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Portál Praha 2005



narátor, i díky tomu se projekt mé diplomové práce značně protáhl a často nebyla dodržena doporučená délka mezi prvním a druhým rozhovorem. To jsem se snažil alespoň částečně napravit tím, že jsem před zahájením nahrávání pamětníkovi stručně shrnul předcházející rozhovor.

Pro analýzu rozhovoru jsem vyhotovil hrubé doslovné přepisy, které jsou stejně jako nahrávky a další dokumenty uloženy v mém soukromém archivu. Celkově jsem nahrál skoro 30 hodin rozhovorů a pořídil přes 800 normostran přepisů. Vytknul jsem si několik základních tematických okruhů. Společné pro komunisty a „fóristy“ to byly: rodinné zázemí, dosažené vzdělání, pracovní činnost, vývoj životní úrovně, rok 68, pohled na normalizační období, postoj k politické situaci v druhé polovině 80. let, informovanost o Solidaritě, rok 89, postoje během Sametové revoluce, vývoj životní úrovně po Sametové revoluci a dnešní pohled na ni. Speciální okruh pro bývalé členy KSČ byl: vývoj vztahů uvnitř strany v roce 1989, důvody vstupu do strany a dnešní postoj k ní. Okruhy určené pro „fóristy“ byly: vývoj vztahů uvnitř OF, náhodští chartisté a disent, získávání ilegálních materiálů ze zahraničí. Při analýze se zajímám hlavně o to, jak se liší pohledy jednotlivých účastníků jak mezi sebou, tak od „oficiálního“ výkladu místní kroniky a novin. Snažím se popsat různé pohledy na jednotlivé události roku 1989 a na základě životních zkušeností jednotlivých pamětníků určit jejich motivace a proč se v mnoha ohledech výrazně liší. Nakonec se pokouším srovnat vývoj v Náchodě s vývojem v dalších menších městech, jak ho popsali další orální historikové či politologové. Stěžejní pak pro mě jsou práce Lukáše Valeše.

## Medailonky narátorů

### *MUDr. Radmila Sedláčková*

Narodila se v Bílovci v roce 1956 v levicové intelektuální rodině. Otec byl stavebním inženýrem. V raném dětství se s rodiči přestěhovala do Ostravy. Posléze se její rodiče rozvedli a ona se s matkou odstěhovala na Slovensko do Bánské Bystrice, kde nastoupila do školy a matka se vdala za Slováka. Po třetí třídě nastoupila do výběrové jazykové školy. Celé dětství ji provázal velmi kladný vztah k učení. V rámci školních pobytů vycestovala několikrát o prázdninách do Francie. Po ukončení základní školy nastoupila na gymnázium, kde získala vztah k západní hudbě a založila tam klub Pop music. V roce 1968 její matka jako komunistka podepsala Dva tisíce slov a společně se výrazně angažovaly proti vstupu armád Varšavské smlouvy. Její matku před vyhozením z KSČ během prověrek uchránila silná pozice jejího manžela a další kontakty (nebylo tomu tak u jejího otce a prarodičů, kteří byli vyhozeni). Díky pozici svého otčima se mohla přihlásit na medicínu do Prahy, kde potkala budoucího manžela, s kterým měla ještě během studia první dítě. Díky její nechuti k Praze se rozhodli přestěhovat do Chotěboře, kde však dlouho nevydrželi, a v roce 1986 se přestěhovali do Náchoda, odkud nejdříve dojížděla do práce v Červeném Kostelci. Aktivně se účastnila občanských aktivit v roce 1989 – podepsala Několik vět a účastnila se demonstrací v Praze a po 17. listopadu byla jednou ze zakládajících členů Občanského fóra. V roce 1992 si s manželem založili soukromou praxi v Náchodě na Plhově, kterou se jim přes počáteční obtíže podařilo udržet dodnes. Od roku 2008 studovala ortodoncii ve Vídni.

Paní Sedláčkové je vysoce inteligentní člověk. Během rozhovoru sama interpretuje svůj život. Mluví klidně, plynně a povětšinu času spisovně, rozčiluje se a přechází do nespisovné řeči pouze, pokud vypráví o něčem, co sama považuje za nespravedlivé. Potom neváhá užít i ostřejších slov. Podle svého vlastního názoru je spíše introvertní typ člověka. Při rozhovoru nenavazuje oční kontakt a oči upírá úplně mimo. Za jednu z hlavních motivací její účasti v Občanském fóru považují její blízký vztah k otci, který po roce 1968 neprošel přes stranické prověrky a přišel o vysoké postavení. Zároveň se cítila omezovaná ve výkonu lékařské praxe a silně vnímala „nesvobodu“. V Občanském fóru byla díky své ráznosti velmi výraznou osobností. Tvrdostí svých postojů si vysloužila přezdívku „trikolórová fúrie“.

## *Jiří Volf*

Narodil se v Brzicích v dělnické rodině, otec byl krejčí, matka dělnice. Odmala byl jeho vztah k tehdejšímu režimu budován velmi pozitivně a mluví o tom, že byl fascinován technickými úspěchy tehdejšího Sovětského svazu. První stupeň základní školy vychodil v Brzicích a devítiletku v Hoříčkách. Po ukončení základního vzdělání nastoupil do učení ve Stavostroji v Novém Městě nad Metují, kde posléze pracoval jako zámečník, zároveň si dodělal maturitu na večerní škole SPŠ v Náchodě. V tomto období se oženil a přestěhoval se do Nového Města nad Metují. V roce 1970 vstoupil do Komunistické strany a nastoupil rychlou stranickou kariéru. Stal se místopředsedou celozávodního výboru KSČ a vedoucím dispečerem montáží. V roce 1980 nastoupil do aparátu strany na OV KSČ v Náchodě, kde měl na starosti kontrolu ve strojírenství. V roce 1985 byl vyslán k tříletému studiu stranické školy v Moskvě. Tu úspěšně vystudoval a vrátil se do Československa a nastoupil na KV KSČ do Hradce Králové, kde měl na starosti kontrolu v oblasti energetiky. Posléze byl vyslán do Ústí nad Orlicí, kde pracoval jako instruktor KV. Po začátku Sametové revoluce byl vyslán do Náchoda, kde převzal vedení OV KSČ a řídil jednání s Občanským fórem. Po roce 1989 zůstal v čele náchodské KSČ (posléze KSČM). Komunistická strana již po roce 1990 nemohla zaměstnávat politický aparát na nižší úrovni, a tak musel začít pracovat – nastoupil do závodů ZPA Geotech, kde dělal mistra. Po odchodu do penze se přestěhoval zpět do rodných Brzic. Má dvě děti a tři vnoučata. I v důchodu se stále věnuje politice a vypomáhá v zemědělském družstvu v Chvalkovicích.

Pan Volf se během rozhovoru projevoval jako velmi slušný a kultivovaný člověk s velkým politickým přehledem. Bylo velmi znát jeho stranické vzdělání. Velmi dobře obhajoval postoje komunistické strany v minulosti i dnes. Mluvil plynule s velkým množstvím vkladových slov, které využíval ve chvíli, kdy si rozvzpomínal. Za velmi zajímavý považují rozdíl mezi prvním a druhým rozhovorem. První se odehrával v zemědělském družstvu v Chvalkovicích, kde zrovna probíhala zabijačka a byl tam velký hluk. Narátor se choval rezervovaně a i z mé strany se nejednalo o nejlépe strukturovaný rozhovor. Narátor se ode mne distancoval založenýma rukama a nenavazoval oční kontakt. Druhý rozhovor se uskutečnil v Náchodě u mě doma v daleko uvolněnější atmosféře. Pan Volf byl daleko uvolněnější a otevřenější. Už před nahráváním jsme se velmi příjemně bavili o jeho rodině a o dnešní politice. Živě gestikuloval a navazoval oční kontakt. V řeči používal daleko méně vkladových slov.

Po začátku revoluce dělal instruktora KV KSČ, v polovině prosince byl poslán do Náchoda, aby z pozice předsedy OV KSČ řídil „ústupová“ jednání s Občanským fórem a zajišťoval základní články. Dodnes je aktivním členem KSČ a věří komunistické ideologii.

### ***Mgr. Jiří Šolc***

Narodil se v roce 1931 v Červeném Kostelci v umělecké rodině. První stupeň základní školy vychodil v Červeném Kostelci, poté nastoupil na gymnázium do Náchoda. Silně prožíval období druhé světové války, kterému se později věnoval ve svých odborných pracích. Po válce přešel na gymnázium do Trutnova, kde taky studium ukončil maturitou. Následně se rozhodl vystudovat pedagogiku na Filozoficko-historické fakultě Univerzity Karlovy. Po úspěšném ukončení dostal umístěnku na jedenáctiletou školu do Rakovníka, kde nebyl příliš spokojen. Po delším úsilí se mu podařilo dostat se zpět do Červeného Kostelce na základní školu. V roce 1958 převzal správu městské kroniky, kterou vykonával až do roku 2012. Ještě v Rakovníku se stal kandidátem strany a to mu pomohlo k pozici zástupce ředitele a posléze i ředitele školy. V této pozici prožil i rok 1968. Sám se považoval za představitele reformního proudu, ale přesto se mu podařilo projít přes stranické prověrky a následně si po letech snahy vymoci místo na náchodském gymnáziu, kde však učil jen jeden rok. Poté nastoupil jako zástupce ředitele a na této pozici vydržel až do roku 1990, poté tam dojížděl vyučovat na zkrácený úvazek až do roku 1994, kdy závažně onemocněl. Byl členem hudebně-folklórního spolku Hadař. Z komunistické strany vystoupil už v roce 1989.

Jedná se o introvertní osobnost, která je silně umělecky založena. Rozhovory s ním jsem natáčel v jeho pracovně, která byla velmi chladná a strohá. Choval se vůči mně odměřeně (k osobnějším tématům jsme se dostali až při podpisu smlouvy o rozhovoru). Mluvil pomalu, s rozmyslem a s mírnou gestikulací. Na to, že mu v době nahrávání bylo přes 80 let, si velmi dobře vybavoval data a události – v tom byl asi ovlivněn tím, že vypracovával víc jak 60 let kroniku Červeného Kostelce. Jedná se o umírněného komunistu, který se snaží mít neutrální, popisný a objektivní pohled na svět. Jeho názory se tak staly velmi zastřenými. V roce 1968 s nadšením přivítal Pražské jaro. Po vpádu Sovětských vojsk však ze strany nevystoupil. Ovšem jeho vztah ke komunistické straně výrazně ochladl a během Sametové revoluce byl v pozici zástupce ředitele spojujícím článkem mezi komunistickými učiteli (zvláště ředitelem Holcem) a studentským stávkovým hnutím. Do komunistické strany se dostal z ideových pohnutek, navíc zažil druhou světovou válku a byl svědkem osvobození Rudou armádou.

## ***Petr Havel***

Narodil se v Náchodě v roce 1948 v „bolševický rodině“, jak ji sám označuje. Od dětství žil silným vnitřním životem a už od útlého dětství si zamiloval četbu knih. Byl aktivním členem pionýra. Vystudoval devítiletou školu a chtěl jít na vojenské gymnázium, posléze se stát letcem. Tyto plány však byly překaženy zdravotním stavem nevhodným pro vojenskou službu. Nastoupil proto na gymnázium do Náchoda, kde už se dostal k širšímu okruhu literatury a začal mít výhrady proti tehdejšímu režimu. Zvláště si zamiloval antickou literaturu. Intelektuální vývoj ho dovedl k tomu, že v 15 letech vystoupil z ČSM a utekl z domu. Nakonec se vrátil a bylo mu umožněno pokračovat ve studiu. Definitivní rozchod se stranou zapříčinily události let 1968 a 1969, kdy se po smrti Jana Palacha psychicky zhroutil. V roce 1969 nastoupil ke studiu na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Ovšem školu nedokončil, hlavně díky svým názorům na vstup vojsk Varšavské smlouvy, díky kterým se dostával do konfliktu s vyučujícími.

Po odchodu z Prahy zpět do Náchoda střídal jednu práci za druhou: v prádelně, práci nočního hlídače na zámku v Náchodě a Ratibořicích. V tomto období se přiblížil disentu a dostávaly se mu do rukou samizdaty a zvláště pak Charta 77. Jeho postoje ho posléze velmi rychle přivedly k Občanskému fóru, kde se stal jedním z ideových vůdců. Po roce 1989 se dostal do čela redakce nejdříve Nového času a od roku 1990 Našeho času. Nyní se žíví jako bohém, umělec a milovník antiky. Má tři děti a je dvakrát rozvedený.

Všechny tři rozhovory jsem nahrával u narátora doma, v uměleckém prostředí vyzdobeném řeckou tematikou a malířským náčiním. Byt zdobí dvě velké knihovny. Pan Havel je velmi sečtělý a velmi rád komunikuje. Během rozhovoru živě gestikuloval, dokonce chodil po místnosti, střídal rychlou a pomalou mluvu a byl velmi otevřený a i během rozhovoru jsme si tykali, ale jeho zaujetí pro umění a filozofii ho často vedlo úplně k jiným tématům. Velmi ochotně mi pomáhal při shánění materiálů či dalších pamětníků, a i mimo natáčený rozhovor jsme vedli dlouhé hovory, obzvláště na filozofická témata. Zvláště zajímavý byl výlet na kole do nedalekých Brzic, kde mě seznámil s panem Jiřím Volfem.

V období Sametové revoluce pracoval jako noční hlídač v Náchodě na zámku. Jako vzdělaný milovník svobody patřil mezi režimu nepohodlné osobnosti, přestože pocházel z „bolševický rodiny“. V rámci Občanského fóra působil jako jeden z mluvčích a jedním z redaktorů zpravodaje OF. V pozdější fázi „revoluce“ nastoupil jako redaktor Našeho času. Byl jedním z ideových vůdců Občanského fóra.

### ***Mgr. Hana Vrátílová***

Narodila se v roce 1961 v Náchodě v dělnické rodině. Její rodiče pracovali v Tepně a byli členy KSČ – její matka po okupaci v roce 1968 ze strany vystoupila. Vystudovala gymnázium a posléze vysokou školu pedagogickou v Hradci Králové. Poté se rozhodla nastoupit jako uklízečka v náchodské nemocnici. V roce 1987 byla nucena nastoupit do školství – vyučovala na SPŠS v Novém Městě nad Metují. V roce 1989 byla mezi zakládajícími členy Občanského fóra. Po roce 1989 na chvíli nastoupila na Jiráskovo gymnázium, poté nastoupila na pozici ředitelky nově vznikajícího rádia Metuje, z kterého posléze odešla do nástupnické společnosti Eltonu (Itec group) a svoji mimoškolskou kariéru završila v Mladé frontě DNES. Nakonec vrátila na Jiráskovo gymnázium, kde vyučuje dodnes. Je rozvedená a má dvě děti.

Rozhovory byly vedeny z pozice matka - syn u nás doma. To mělo trošku vliv na jeho formu, i když úplné neformálnosti jsme se snažili zabránit alespoň tím, že jsme si během hovoru na diktafon vykali. Bohužel i přesto narátorka vynechává některé momenty, prakticky nemluví o rodině a často nedokončuje myšlenky, protože ví, že já už jsem od ní spoustu věcí slyšel. Z těchto důvodů hovor vypadá trochu zmateně a z tazatelovy pozice ustrašeně.

Narátorka pochází z levicově zaměřené dělnické rodiny. Během studia na gymnáziu a vysoké škole se několikrát setkala s omezeními, kterými režim limitoval mladé lidi - poslech západní hudby, volnomyšlenkářská zábava, omezené cestování, všeobecné zaostávání za Západem – to zároveň s četbou samizdatové literatury u narátorky vytvořilo tvrdý odpor vůči tehdejšímu režimu. V době revoluce vyučovala na SPŠS v Novém Městě nad Metují. V rámci Občanského fóra dělala běžnou agendu – příprava textů na demonstrace, roznos letáků. Zastupovala na krajském OF střední odborné školy.

### ***MUDr. Vítězlava Šormová***

Narodila se v roce 1959 v Brně v rodině se silným uměleckým zázemím. Její otec byl zlatník a hodinář, matka úřednice. Vyrůstala v prostředí, které ji vedlo k lásce k přírodě a umění. Chodila do skautu. Základní školu vychodila v Brně-Židonicích a posléze nastoupila do speciální matematické třídy gymnázia kpt. Jaroše. Během let na gymnáziu se setkala s brněnským undergroundem (jejím spolužákem byl Miloš Gruber) a navštěvovala undergroundové koncerty. Zúčastnila se známého koncertu, na kterém zpívala zpěvačka Nico, doprovázená skupinou Velvet underground. Původně chtěla studovat výtvarný nebo jiný umělecký obor. Nakonec se však rozhodla pro medicínu, protože to bylo „nezávislé“ povolání. Během studia se setkala s budoucím manželem Jiřím Dvořákem, s kterým se jí ještě během studia narodila dcera a nakonec i dvojčata. Po ukončení školy se s manželem přestěhovala do Náchoda, kde nastoupila na ARO v náchodské nemocnici. Brzo po příchodu do Náchoda se rozvedla a přestěhovala se shodou okolností s dětmi do bytu, ve kterém vyrůstal Josef Škvorecký, zde se taky uskutečnila první setkání vznikajícího Občanského fóra. Během revoluce se seznámila se Zvonimírem Šormem, za kterého se následně provdala a odstěhovala se do Prahy-Modřan a nastoupila na ARO v Thomayerově nemocnici, kde pracuje dodnes.

Rozhovor s manželi Šormovými se odehrál u nich v bytě na faře v Praze-Modřanech ve velmi vstřícném a pohodovém duchu. Velmi jsem obdivoval to, jak dvě natolik charismatické osobnosti dokážou vést společné vyprávění s velkým vzájemným respektem. Paní Šormová rozhovorům dodávala emoční ráz. Živě gestikulovala, měnila tón a rytmus hlasu. Využívala velmi rozmanitou slovní zásobu a nebála se využít i tvrdších slov proti komunistům. Svůj odpor (možná spíše pohrdání) k režimu získala již v rodinném zázemí a byl ještě prohlouben během studií na gymnáziu, kdy se setkala s brněnským undergroundem. V období Sametové revoluce byla jednou z hlavních iniciátorů založení OF. V prvních dnech poskytla svůj byt po jeho účely, vystupovala na demonstracích a byla jednou z prvních mluvčích náchodského OF.

## ***Zvonimír Šorm***

Narodil se v Praze-Hodkovičkách v evangelické rodině se silným intelektuálním a uměleckým zázemím. Základní vzdělání získal ve škole v Jitřní ulici. Jeho mládí bylo ovlivněno církví a skautem. Účastnil se akcí pořádaných evangelickou církví a ještě před nástupem na studia se setkal s křesťanským disentem, který ho velmi ovlivnil. V rámci těchto akcí začal sám pořádat takzvané „brigády“ (jednalo se o kamuflovaná setkání mládeže) nebo jezdil s dětmi na vodu atd. Vytvořila se kolem něho skupina, s kterou nastoupil na teologickou fakultu, kterou tehdy spravovala přímo evangelická církev. Po ukončení studia dostal státní souhlas a nastoupil na faru do Trutnova. Po roce se přesunul do Šonova u Náchoda. V té době se zúčastnil pohřbu Pavla Wonky a podepsal „Několik vět“ – to pro něho mělo následek v podobě odebrání státního souhlasu. Během sametové revoluce se stal jednou z hlavních postav Občanského fóra v Náchodě. Setkal se také díky ní s budoucí manželkou Vítězslavou Dvořákovou, s kterou žije dodnes. V roce 1992 se s celou novou rodinou odstěhoval do Prahy, kde nastoupil na faru v Modřanech. Zde slouží jako farář až do dnes.

V rámci společného rozhovoru s manželkou Vítou Šormovou dodává rozhovoru klid, trochu více se distancuje. Je na něm znát, že o Sametové revoluci již něco málo napsal a drží se tedy určitého schématu. Po celou dobu našeho setkání z něho vyzařovalo značné charisma. Mluvil v klidu, bez emocí, jasným hlasem a značně spisovně. Svůj negativní vztah k režimu byl zakotven již v rodině. Jeho otec nemohl díky svému členství v evangelické církvi a ČSNS dokončit školu. On sám se během mládí uvnitř evangelické církve sblížil s křesťanským disentem a účastnil se „nezákonných aktivit“, kterými byla práce s evangelickou mládeží, takže svým způsobem byl v celoživotní opozici vůči komunistickému režimu. Během Sametové revoluce se v Náchodě stal nejvýraznější osobností a morální autoritou OF, byl mluvčím a vedl mnohé jednání s představiteli KSČ.



## ***Zdeněk Kratěna***

Narodil se v roce 1943 v Nahořanech. Jeho otec se po návratu z totálního nasazení stal ředitelem jídelny náhodského podniku Rubena, později se stal ředitelem RaJ v náhodském okrese. Matka byla v domácnosti. Ještě před nástupem do školy se s rodinou přestěhoval do Náchoda, kde vychodil pětiletou školu ve Starém Městě. Následně jeho otec dostal za úkol spravovat dům akademického malíře Brunera, proto se do jeho domu přestěhovali a pan Kratěna nastoupil na jedenáctiletku do Řezníčkovy ulice. Tam zůstal do ukončení 8. třídy, poté přešel na PŠS do Nového Města nad Metují. Po ukončení studia nastoupil do Chromotechny, kde vystřídal různé pozice. Na vojnu byl povolán do Žatce. Velmi brzo však byl poslán na školu důstojníků v záloze v Podbořanech. Po odchodu z vojny nastoupil do MEZu, kde působil v normotvorné skupině. Z této práce rychle odešel do novoměstských konzerváren, kde ho čekal rychlý pracovní vzestup až na pozici hlavního mechanika (po roce 1968). S příchodem nového ředitele povýšil na pozici technického náměstka. Na této pozici byl pověřen, aby si dodělal vysokoškolské vzdělání. Studoval tedy vysokou školu strojní v Liberci. Studium kvůli časové náročnosti a zdravotním problémům nedokončil, a aby si udržel postavení, vstoupil do KSČ. Kvůli pracovnímu přetížení nakonec z této pozice odešel a nastoupil do Restaurací – oblastní podnik Náchod na pozici technického náměstka, kde měl na starosti hlavně rekonstrukci podniků. Měl však konflikty s ředitelem, a proto přešel do Okresního podniku služeb, kde byl následně zvolen ředitelem. Po Sametové revoluci se oblastní podnik služeb rozpadl na jednotlivé části a náhodský podnik měl být po roce 1992 zlikvidován. Pan Kratěna byl jmenován likvidátorem a následně dostal za úkol zlikvidovat i podnik staveb a skládku u obce Trubějov. V dnešní době pracuje jako tazatel pro agentury věnující se výzkumu veřejného mínění a žije ve svépomocí zrekonstruovaném domě v Náchodě. Je ženatý a má jednu dceru (druhá mu zemřela v pouhých 31 letech).

Pan Kratěna vystupuje velmi zdvořile. Oba rozhovory se nesly v duchu ochoty, pohody a úslužnosti. Mluví velmi klidným a rozvážným hlasem, jako by vážil každé slovo. Celkově je rozhovor velmi omezený na základní sdělení. Prakticky nemluví o své rodině, a pokud na ni padla otázka, bylo znát, že se necítí v tomto tématu dobře (pravděpodobně kvůli předčasné smrti dcery). Přestože byl kariérně úspěšný, nechce se o důvodech svých úspěchů v pracovní kariéře zmiňovat. Do komunistické strany vstoupil dle svých slov z pragmatických důvodů – aby mohl dělat vysoké funkce na pracovištích a aby mohly dcery jít na vysokou školu. Během revoluce dělal ředitele Komunálního podniku v Náchodě.

### ***JUDr. Josef Bareš***

Narodil se v roce 1949 v Pohoří v dělnicko-rolnické rodině. Už od mládí měl vrozenou srdeční vadu, kterou mu operativně odstranili v Hradci Králové. Mírně ho limituje po celý život. Vychodil devítiletou školu a následně se rozhodl, že se vyučí ve Stuze Dobruška, a už v 16 letech začal ve Stuze naplno pracovat – nejdříve jako zakladač a následně jako opravář žagárských strojů. Poté se rozhodl dodělat si večerně strojní školu v Náchodě a následně získat i maturitu na škole v Ústí nad Orlicí. Později si ještě dodělával pomaturitní kurz, který ho měl připravit na pozici vedoucího pracovníka. Společně se ženou se odstěhovali do Nového Města nad Metují a začal pracovat jako seřizovač v Náchodě v Tepně. Později přešel do sekce „Práce a mzdy“, kde měl za úkol kontrolu a tvorbu norem. Tam se také rozhodl vstoupit do KSČ. Dle svých slov hlavně z vděčnosti systému za nákladnou operaci srdce. Byl zařazen do kádrových rezerv a stal se vedoucím provozu Tepny 11. Zároveň byl poslanec MNV v Novém Městě nad Metují. Z pozice vedoucího provozu musel odejít, protože se dostal do konfliktu s ředitelem závodu Mikou. Odešel do Náchoda, kde se stal místopředsedou výboru lidové kontroly. Na této pozici si musel dodělat vysokoškolské vzdělání. Během dálkového studia se stal doktorem práv. Následně se stal předsedou výboru lidové kontroly ONV. Ve funkci setrval až do listopadu 1990, až do zrušení výboru lidové kontroly. Po zrušení VLK se stal vedoucím kontrolně-právního odboru ONV a po zrušení ONV získal pozici vedoucího stejného odboru na městském úřadě. V roce 1998 si otevřel soukromou praxi, kterou dělá dodnes. Stále zůstává členem komunistické strany a žije v Novém Městě nad Metují. Je ženatý a má dvě dcery.

Pan Bareš je velmi výřečný a charismatický člověk, který otevřeně vyjadřuje pro dnešní politický diskurz velmi kontroverzní postoje. Oba rozhovory jsme nahrávali u něho v kanceláři (má vlastní právnickou praxi). Mluvil velmi emotivně až sugestivně (i kdybych mohl, tak bych si mu netroufl odporovat), často zvyšuje hlas. Zvláštní je, že u takhle výrazného projevu používal jen velmi málo gest. Narátor se plně ztotožňuje s ideou komunistické strany. Během Sametové revoluce byl předsedou Výboru lidové kontroly a snažil se i na demonstracích čelit kritice strany. Dodnes se aktivně hlásí k ideji „sociálně-právního státu“ a je členem KSČM.

## Pohled pamětníků na události spojené se sametovou revolucí

### *Normalizace v očích bývalých členů KSČ*

Ve většině případů se narátoři k normalizaci staví kladně nebo neutrálně. Z pohledu pana Bareše a pana Volfa se jedná o prudký rozmach sociálních vymožeností v oblasti bydlení, zaměstnanosti a školství. Pan Bareš dokonce v rozhovoru srovnává toto období s dneškem: „*Mohu říct, že co se vybuodovalo za tohoto předsedy, tak je dodnes. Za 23 roků po revoluci se v Novém Městě udělal chodník z Vrchovin do Nového Města s osvětlením a kousek chodníku od Rychty na náměstí, toť vše. A za evropské peníze se asi třikrát předlažďovalo náměstí, takže to je za 23 roků výsledek práce a tento pan nebo soudruh Červený, co vybuodoval, prostě vybuodoval.*“<sup>27</sup> A pan Volf tuto tezi rozvádí dokonce informací, že krize roku 1968 byla impulzem pro jeho vstup do KSČ: „*a pod vlivem těch krizových let šedesát osm a šedesát devět jsem přišel k závěru, že je potřeba dál postupovat v budování sociálně spravedlivé společnosti a jsem vstoupil v květnu roku 1970 do strany, já jsem vstoupil do strany, bez kandidátské lhůty*“<sup>28</sup> a skutečně považuje vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa za skutečnou internacionální pomoc: „*Jako internacionální pomoc, to nezakrývám, dodnes. Těžko se to vysvětluje, vy tomu budete říkat okupace, ale ty komunistický strany se řídily podle principů internacionální pomoci, takže jako internacionální pomoc skutečně.*“

Pan Šolc a Kratěna normalizační období vnímali vcelku neutrálně. Oba sice nesouhlasili se vstupem vojsk Varšavské smlouvy a pan Šolc byl velkým přívržencem Pražského jara, ale nijak razantně proti okupaci nevystoupili. Pan Šolc úspěšně prošel prověrkami a pro pana Kratěnu prověrky znamenaly karierní postup, protože někteří jeho nadřízení byli vyhozeni. Oba posléze pracovali na získaných pozicích a členství ve straně jim zaručovalo relativní klid. Mírnou kritiku normalizace pan Šolc vyslovuje během vyprávění o tom, jak fungovaly služby ve školství: „*Dnes se to zadá a člověk si toho nemusí všimnout, ovšem když si toho nevšimá, tak je zpravidla okraden, to je pravda, ale tenkrát se o všechno člověk musel starat. Ty podniky, ty samy od sebe žádnou velkou iniciativu neprojevovaly, jednak proto, že toho měly tolik těch úkolů, těch akcí, že lítaly z jednoho na druhý a nic*

---

<sup>27</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>28</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

*nedodělávaly, a to byl problém - třeba aula, když se dělala rekonstrukce auly.*<sup>29</sup> Pánové Volf a Bareš se v normalizačním období aktivně účastnili politického dění a politiku vnímali velmi emotivně. V aparátu a ve státní správě rychle postoupili a oba si museli dodělat vzdělání. Pan Bareš vystudoval práva a pan Volf byl vyslán na stranickou školu do Moskvy. Kriticky se oba staví k vysoké stranické garnituře a práci KSČ, zvláště pak v 80. letech: *„No, že jsme se odtrhli od mas, protože když si vzpomenu na první členskou schůzi, kterou jsem navštívil jako řadový člen a potom na první členskou schůzi, kde už jsem byl jako pracovník okresního výboru nebo potom, když jsem se vrátil ze školy z Moskvy, tak ty problémy se řešily pořád stejné a nedokázali jsme, nedokázali jsme s těmi problémy, ty problémy posunout, že jo.*<sup>30</sup> Pan Bareš dokonce v kritice dochází dál a viní vysoké funkcionáře z toho, že revoluce a předání moci bylo předem dojednané: *„Čeká se jenom na vhodný impulz, já nevěřil, já jsem nevěřil, mě by to nenapadlo ani ve snu a byli lidi, kteří byli vysoce postavení, který věřili, který to věděli. Prostě podle mého názoru a podle těch skutečností, který pak se ukázaly, to (Sametová revoluce) bylo připravený ruku v ruce, s nejvyššími stranickými špičkami.*<sup>31</sup> Místní stranický aparát neměl taktéž důvěru k dění v Sovětské svazu. Jiří Volf byl zděšen společenskou situací v SSSR, kterou charakterizoval následovně: *„Takže já jsem tam přijel do zatuhlé společnosti, která budovala socialistickou společnost, a na první pohled jsme viděli, že takhle to fungovat nemůže, že ta přestavba, že ta přestavba, která v té době nastala, že vzniká už ne pět minut, ale deset minut po dvanácté, jak se říká, že to nezačalo ani za pět minut dvanáct ani ve dvanáct, byl to průser.*<sup>32</sup>

Vztahy uvnitř OV KSČ v Náchodě narátoři hodnotí spíše kladně. Zvláště pan Bareš si vychvaluje, že ho OV podpořil v jeho konfliktu s ředitelem Tepny Mikou. Jediným, kdo vzpomíná negativně, je pan Kratěna: *„... vím, že Brěta Novotný, který u nás dělal ve vývoji ve Smiřicích, pak jo, ve Smiřicích jsme měli ještě technologický vývoj ve Smiřicích, pak se přes okresní výbor dostal do funkce ředitele závodu v Novém Městě na výrobu dětské výživy, pak dostal ze sedla Zemana, který byl tajemník pro zemědělství, no hrozný, tam to bylo, to byla*

---

<sup>29</sup> Rozhovor s Jiřím Šolcem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>30</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>31</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>32</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

kariérní organizace.“<sup>33</sup>Svoji životní úroveň hodnotí všichni kladně. Pan Bareš shodně s panem Volfem vychvaluje sociální výdobytky 70. let. Zvláště zajištěné byty a péči o děti.

### ***Normalizace v Náchodě v očích zakládajících členů OF***

Pohled lidí spojených s Občanským fórem byl naprosto opačný. Pro všechny pamětníky vstup vojsk Varšavské smlouvy a počátek normalizace byly velmi silnými a negativními zážitky. Dokladem je, že nejmladší narátorka Hana Vrátilová, které v té době bylo pouhých 7 let, vnímala vpád vojsk Varšavské smlouvy velmi silně a první zkušenost s nastupujícím režimem získala, když přestupovala na gymnázium a její kamarádka nepustili k přijímacím zkouškám kvůli postojům jejího otce Aleše Fetterse ke vpádu vojsk Varšavské smlouvy: „*Poslední den školy, když jsem odcházela, mi s brekem předala dopis. Velmi osobní dopis. Mám ho uschovaný, ve které mi to všechno vylíčila, jaké to bylo pro ni strašné trauma, kde si kladla otázky: „Proč ona nesmí jít studovat? Proč ostatní smějí jít studovat a ona ne, jenom proto, že tatínek napsal nějaké články.“*<sup>34</sup> I další narátoři mluví o počátcích normalizace velmi emotivně. Rodiče Petra Havla se v této době rozešli s komunistickou stranou, velké množství kamarádů pana Šorma byla postižena neudělením státního souhlasu, otec paní Sedláčkové byl vyloučen z KSČ atd. Zde pravděpodobně vznikla obrovská animozita vůči režimu, která pak vedla narátory k aktivnímu vystoupení během Sametové revoluce. Neméně negativně vzpomínají i na životní úroveň té doby: „... *životní úroveň byla velmi nízká, teda, to bylo a ještě už ani nemluvíme, o tom v té Chotěboři, o tom zásobování šilným na té mateřské, prostě v pondělí byl chleba, v úterý sýr, ve středu zelené mandarinky, na který se stála fronta, to bylo taky strašný, a ve čtvrtek, já nevím prostě, to zásobování, toaletní papír nebyl, vložky nebyly, to to jako bylo v těch letech sedmdesátý osmdesátý, to bylo to zásobování bylo strašný. Když člověk něco viděl, tak to koupil, aniž to potřebovat, protože co když to bude potřebovat, no toto bylo velmi, velmi ponižující a vlastně člověka to dostávalo do takové situace nedůstojný, no.*<sup>35</sup> Všichni pamětníci v období normalizace studovali a úroveň studia považovali za velmi špatnou. Paní Šormová kritizuje pokles úrovně architektury a uměleckých oborů, které chtěla jít původně studovat. Paní Sedláčková se přímo vyjadřuje: „... *to studium bylo hlavně teoretické, přitom zubař by se měl učit hlavně*

---

<sup>33</sup> Rozhovor se Zdeňkem Kratěnou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>34</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>35</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

*prakticky. Když jsme měli praktické stáže na ty dásně, tak nás tam bylo třeba 10 kolem jednoho křesla. Ten pan docent Skarland, nebo jak se jmenoval, tam frajeřil a já jsem mu říkala, že jsem se nic nenaučila a že jsem neměla v ruce ani ten nástroj na odstraňování zubního kamene.<sup>36</sup> Nejhůře na tom byl Petr Havel, který kvůli svým názorovým střetům s pedagogy musel odejít ze školy a živit se pracemi na okraji společnosti, což mu zásadně nevadilo: „Ale ale tak jsem zase, tak jsem jako měl jsem, dělal jsem jako závozníka, dělníka, jo takový všecy, já neříkám, někdo to dělat musí. A mě by se to i líbilo, ne vážně, jako mě by se v některých těch zaměstnáních dokonce i velice líbilo jo, třeba když jsem dělal závozníka v prádelnách, to byla bezvadná práce.“<sup>37</sup> Ani k životní úrovni se nevyjadřoval tak radikálně negativně jako paní Sedláčková: „... že bych tím v tu dobu trpěl, to začalo až spíš, když už člověk měl tu rodinu, musel se trošku víc o sebe starat, pravdou je, že jsme po třech a půl letech čekání dostali přidělený byt, docela velký, v Náchodě, že to bylo docela velká výhoda na zařízení jsme, nějaké, museli počkat. Na něco, dostali jsme novomanželskou půjčku, ale samozřejmě ten život byl úplně někde jinde.“<sup>38</sup>*

Za zajímavé považuji, že všichni narátoři úplně ignorovali vnitrostátní politickou reprezentaci nebo si na ní nepamatují: „*My jsme si žili takový ten svůj život. My jsme se od toho distancovali, to myslím, že bylo obecně znak od těch 70. let u všech. Takový ty jakoby intelektuálové, co jsme byli na vysoké škole nebo potom, tak dostat se k zakázaným knížkám, pohrdat těmi autoritami jakoby cpanými tím režimem ...*“<sup>39</sup>, a ještě mnohem víc místní aparát a správu, kde prakticky neznali skoro nikoho. Vybavují si pouze předsedu MNV Maršíka a ideologického tajemníka Míla. Větší zájem narátoři projevovali o dění v zahraničí a o zakázané vnitřní zdroje. Všichni ke sklonku 80. let poslouchali zahraniční rádia a dostávala se k nim zahraniční literatura. Zvonek Šorm a Petr Havel se dokonce dostávali k opozičním dokumentům už v 70. letech: „... *a jeli jsme teda do těch Němcic a tam jsem objevil po těch emigrantech, tam bylo připravený v kůlně na spálení a tam byly informační materiály, časopis, listy Pelikánovy. V různých formátech to byly takhle veliký, takhle veliký, malý jo, aby se to dalo dobře pašovat a tam jsem poprvé četl, to bylo v tom roce v tom*

---

<sup>36</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>37</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>38</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>39</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

*sedmasedmdesátým, tam jsme četl tu Chartu. A vůbec předtím jsem četl ten dopis Husákovi, to se tady taky jako kolovalo Havlův, úžasný.*<sup>40</sup>

Velmi dobrý přehled o zahraničí, znechucenost domácí politikou, intelektuální povědomí, informace o celostátním disentu, neuspokojivá životní úroveň a pocit nesvobody, pamětníci dovedli až aktivnímu vystoupení v listopadu 1989.

### ***Rok „89“ v reflexi členů KSČ***

Za velmi zajímavé považuji, že tento rok narátoři příliš nevzpomínají a není pro ně příliš výrazným. Nemají vzpomínky na žádné události před 19. – 20. listopadem. Ve chvíli, kdy jsem se dotázal na Palachův týden nebo výročí srpnové okupace, tak jediný pan Šolc si vybavil pražské události: „... *od toho dejme tomu od ledna osmdesáte devět, že jo od těch demonstrací lednových, a tak dále.*“<sup>41</sup> mluví však pouze o událostech v Praze. Jako kronikář má vynikající paměť, což znamená, že můžeme předpokládat, že v náchodském okrese byl doopravdy klid. Pamětníci listopadové události reflektují značně odlišně a vybírají si různá hlediska. Pan Šolc a pan Volf zlom v podobě revoluce ale očekávali, protože daný systém považovali za neudržitelný. Pan Volf z pádu systému viní rozklad moci Sovětského svazu: „*Očekávali jsme to a věděli jsme, že to musí přijít, protože taky ten náš aparát a analytický skupiny, taky viděly, že v tom Sovětském svazu to spěje k ničemu jo. Ty jako ty, my jsme vozili informace, věděli jsme, že ta přestavba prokluzuje, že se sovětská společnost hospodářsky se nedaří, politicky, že se nedaří jo, jo, nastala bezbřehá demokracie, volání Gorbačova po odpovědnosti, k odpovědnosti, to bylo, bylo házení hrachu na zem, to prostě, tam nastal rozklad, který přešel samozřejmě i do satelitů.*“<sup>42</sup> Jak už jsem naznačil v kapitole věnující se normalizačnímu období, pan Bareš do poslední chvíle nemohl uvěřit, že by revoluce mohla nastat: „*On mně to řekl (že bude revoluce), já jsem mu říkal, ty seš blázen jakápak revoluce, ty seš blázen.*“<sup>43</sup>

Během revoluce se nejvíce snažili komunistický systém obhajovat pánové Bareš a Volf. Oba se aktivně účastnili demonstrací, na kterých se snažili zdůraznit ochotu KSČ k

---

<sup>40</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>41</sup> Rozhovor s Jiřím Šolcem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>42</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>43</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

reformám, význam sociálně-právního státu a varovali před nebezpečím kapitalismu. Na demonstrace vzpomínají následovně: „*No a to jako to byl pro mě strašný šok, když jsem stál na tom vleku a teď jsem viděl, ze všech těch uliček v Polici, jak se valily ty masy lidí. Jo to prostě, byl pro mě příšerný, strašný šok, to si člověk uvědomil, že to snad ani není možný, dyť dyť tady bylo, kolik procenta komunistů v tom osmdesátém devátém.*“<sup>44</sup> Realitu odtržení od mas konstatují jednotně všichni narátoři: „*...nepřátelsky naladěné auditorium nás vždycky vypískalo, kdykoliv jsme začali volat po odpovědnosti a po opatrnosti, tak nás vypískali a vyhnali.*“<sup>45</sup> Tento stav dávají za vinu špatné komunikaci uvnitř KSČ a nezájmu stranických špiček o dění v regionu. Zároveň si stěžují na nedostatek informací, fanatismus a zaslepení demonstrujících lidí: „*A teď von mluvil a teď skončil, ten studentík takový klučina si vzal slovo a teď říkal: „Máme tady soudruha z Okresního národního výboru, předsedu lidový kontroly a chce vám taky něco říct. A teď ten řev, jo úplně to to řev úplně jak všechno a lopatu mi tam přinesli a teď on zvedl ruku ten studentík a všechno zmlklo a já si v tu ránu uvědomil ten fanatismus. To jak je lehký ovládat lidi, ale i k tomu špatnému jako i k tomu dobrému.*“<sup>46</sup> Z těchto výpovědí, je zřejmé, že komunističtí funkcionáři si v nastalé situaci připadli bezmocní a byli bezradní. Od těchto zkušeností se pak odvíjela „*ústupová jednání*“<sup>47</sup>.

Pan Šolc se na gymnáziu stal mostem mezi ředitelem Holcem, který zastával neústupné postavení vůči požadavkům studentů a kantorů, a částí kantorského sboru, která Holce podporovala, a druhou stranou. Dokonce vzpomíná, že při hlasování „o důvěře“ Holcovi se za něho většina sboru postavila: „*...on potom odešel, odešel tuším na vlastní žádost. Dokonce došlo k nějakému hlasování ve sboru a ... tam vlastně ani neztratil tu většinu. Tak oni kantoři ho respektovali, poněvadž to byl pracovitý člověk a viditelně teda za jeho, za toho jeho působení se ve škole ledacos změnilo, vyrostla nová tělocvična, aula, elektroinstalace nová, přebudovaná, ono toho bylo poměrně dost ...*“<sup>48</sup> Nakonec byl pravděpodobně musel odejít zásahem OF. Dle paměti Miloslava Javůrka si nového ředitele

---

<sup>44</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>45</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>46</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>47</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>48</sup> Rozhovor s Jiřím Šolcem; rozhovor vedl Jáchym Škoda



Aleše Fetterse dovezli do školy sami učitelé. Podle tohoto tvrzení by šlo o násilné svržení, ne dobrovolný odchod, jak vzpomíná pan Šolc.

### ***Rok „89“ v reflexi členů OF a období zakládání OF***

V roce 1989 už byla utvořena skupinka v tzv. „komunistickém paneláku“, z vybraných pamětníků v ní byli: Hana Vrátílová, Radmila Sedláčková. Zvláště paní Sedláčková se svým manželem byla velmi aktivní a zúčastnila se říjnových událostí v Praze: *„A pak my jsme šli, myslím, že to bylo 28. října, oslava republiky že jo, tak jsme jeli do Prahy, proto abychom demonstrovali a výskali jsme tam lidský práva, to bylo vlastně v osmdesátém devátém, tam nás vlastně v osmdesátém devátém a tam nás naháněli. A takže to bylo takový, jsme byli naštvaní, že tam člověk jenom lidský práva nebo svobodu tisku, svobodu slova a aby zrušili cenzuru no a že tam s těmi radlicemi proti nám šli, to bylo tahle brutální síla, to byla dost teda dost drzost vlastně, protože tam jsme nic nedělali.“*<sup>49</sup> Kroužek v komunistickém paneláku, tak byl informován i přímým vyprávěním, ne jenom z poslechu zahraničních médií a informací, které měli zprostředkované pře známé. Přes všechny informace, které měli, však až do poslední chvíle netušili, že se systém zhroutl tak rychle: *„... tenhle Aleš pak nedodělal medicínu a se svojí ženou Blankou emigrovali do Ameriky asi rok před revolucí. To jenom pro dokreslení toho, abys viděl, že jsme to fakt vnímali tady jako rigidně, tady nikdo fakt tady s tím vývojem směrem k té revoluci jako moc nepočítal, byli lidi a mladý lidi, kteří utekli prostě v sedmaosmdesátém, osmaosmdesátém roce jo, to jako kdyby někdo asi trochu cítil nějaký něco, tak by to asi nedělal.“*<sup>50</sup>

Petr Havel toto období prožíval jako noční hlídač na zámku v Náchodě. V tu dobu se již radikálně stavěl do opozice proti režimu. S tím má spojenou i historku, jak se pustil do otevřeného střetu s ideologickými pracovníky KV KSČ, kteří na zámek přijeli přednášet Brontosaurům, kteří zde v té době měli pracovní tábor. Chtěl po nich číst text charty a podobně. Nakonec je donutil k ústupu. Následně byl vyvinut tlak na to, aby byl vyhozen z práce, což se díky obětavosti ředitelky nestalo. Za velmi emotivně silný zážitek považuje Petr Havel demonstraci proti Václavu Havlovi (viz. kapitola Opozice v Náchodě v období tzv. normalizace), kterou měl možnost sledovat z antikvariátu. Bohužel zde nemohu citovat, protože jmenuje některé lidi, kteří později aktivně podporovali Občanské fórum.

---

<sup>49</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>50</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda

Pan Šorm v tomto roce podepsal Několik vět: „*Pak jsem opět podepsal Několik vět a nějakou shodou okolností a shodou okolností, nevím jak, protože já jsem nebyl žádný z iniciátorů, jsem se dostal na Svobodné Evropě snad do prvního seznamu, který tam hlásili, jo?*“<sup>51</sup> a otevřeně vystupoval proti režimu. Dokonce napsal dopis redaktoru Rudého práva, kvůli zveřejňování lží v tomto tisku. Pro svoji pozici byl na výročí srpnové okupace brzo ráno zatknut u sebe na faře, aby nemohl iniciovat protistátní činnost.

Vzrušená atmosféra, která v republice panovala po demonstracích z 28. října, byla motivací pro Vítu Šormovou, aby se Stanislavem Jirků vyrazili na výročí 17. listopadu do Prahy: „*A v tom listopadu to je takový paradox, já jsem, u nás byla na návštěvě z Brna moje maminka a hlídala děti, my jsme jeli s tím Standou Jirkou, jsme jeli do Prahy na výlet a omrknout, jestli se něco nebude dít kolem nějakých demonstrací nebo tak něco. Nic jsme nevěděli, že je svolaný, fakt jsme to najisto nevěděli ...*“<sup>52</sup> V tu dobu se v Praze konal synod Evangelické církve, proto byl v Praze i pan Šorm, který se však setkání na Albertově zúčastnil zcela cíleně. Oba však mají velmi silné vzpomínky: „*Když jsem se pak chtěla pustit do nějakého tam hnusného policajta, který na mě šel s obuškem, to jsem říkala debil jeden takový, já jsem tenkrát tak sprostě nemluvila já jsem byla takový čistý stvoření, něco v tom smyslu, že už to není možný, co tady lidi dělají a Standa říkal a to mě stáhnul za ruku zpátky, pojd', pojd', já tě musím schovat, já jsem to slíbil tvé mamince, že tě dovezu zpátky živou a zdravou, že tam má ještě tři děti, já jsem to slíbil tetce, pojd' musíme zpátky, takže mě v tomhle duchu mě ochraňoval.*“<sup>53</sup>

Přímá zkušenost dala impulz k tomu, aby se daly do pohybu i události v Náchodě. „*Tak my vyjížděli na ten český venkov, kde všichni chrápali, všichni spinkali, nikdo nic nevěděl samozřejmě, to se nedá nikomu nic vytýkat jo. Takže ještě té noci jsme říkali, není možný, není možný, prostě tady sedět a nechat ten Náchod chrápat, tak jsme volali Jirkovi Dvořákovi, mému prvnímu manželovi, jsme volali na službu, protože jsme věděli, že slouží na gynekologii v Náchodě, tak jsme mu volali a říkali jsme mu, že bychom potřebovali psací stroj, protože jsme se rozhodli, že přes noc rozneseme letáky. Že tu napíšeme alespoň na pár míst, aby si lidi pustili Svobodnou Evropu, nebo aby se o něco zajímali, že se něco děje v té*

---

<sup>51</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>52</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

<sup>53</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

*Praze a že se v Čechách něco děje a že nemůžou chrnět a nic nedělat.*“<sup>54</sup>, ještě v sobotu nebo v neděli (vzpomínky paní Sedláčkové a Šormové se liší) se sešli manželé Sedláčkoví, Stanislav Jirka, Vítězslava Šormová a později se přidala Hana Vrátilová a napsali první větší letáky, které začali cíleně distribuovat. Zároveň se dohodli, že si zřídí základnu u paní Šormové doma na Kamenici, protože to je v centru města. Zde se k nim připojil i Zvonimír Šorm. Společně se jim podařilo rozšířit letáky, což podle vzpomínek byla dobrodružná záležitost: „...vylepovaly plakáty, tak jsme samozřejmě měly ukrutný strach, a pamatuji se, že ten strach a ta euforie přesně v ten přišla, že najednou se na Kamenici – to tehdy taky nesměla jezdit auta, to už ani tehdy nejezdilo, jenom zásobování a už byla tma a najednou nás, jsme zjistily, že najednou nás sleduje neosvětlený auto. To jsem teda měla ukrutný strach. Jenomže to auto vždycky popojelo za námi. Vždycky, když jsme my něco vylepovaly, tak popojelo o kousek, a když jsme poodešly, tak vyskočila taková postava, ta strhla ten papírek a zase zalezla zpátky do auta.“<sup>55</sup> V téhle malé sestavě vyrazili každý po svém (kdyby je chtěla zavřít STB) ve středu 22. listopadu na náměstí VŘSR, kam se dostali bez problémů, a zde se k nim připojil velmi dobrý řečník – Petr Havel. Zvuk měli zařízený z místního kostela a očekávali, kolik lidí dorazí: „A co když jich přijde jenom deset? A teď nás všechny zavrou?“<sup>56</sup> a sami byli překvapeni, na náměstí se sešlo přes 3000 lidí, zároveň zde probíhalo setkání pořádané náhodskou chartou, která jakoby se tam zjevila – narátoři prakticky neměli předchozí tušení o existenci chartistů, rozhodně s nimi nebyli v kontaktu. Nakonec se tyto dvě demonstrace spojily v jednu a tím byl položen definitivní základ OF. Narátoři prožitky z první demonstrace popisují následovně: „Já si spíš pamatuju, jak když tam člověk stojí na tom vyvýšeným u toho morového sloupu, tak tam viděl, že jo, viděl ty lidi dole a poprvé jsem viděla dav lidí, který se sešel sám od sebe. Nebyla to taková ta nahnaná demonstrace, kterou jsme brali jako, že to je povinnost, která nás nudila. Takže takový zážitek velkolepý pro mě to bylo.“<sup>57</sup> nebo: „...a že to všechno, tak šumělo jo tak jako, ty lidi, jako úplně jiný zvuk najednou to město mělo. Takový vzrušení, ale bylo to takový zvukový, jo tak jako takový, kdyby příliv nebo příliv hlasů jo, teď se to jako moře zdvíhalo a zase klesalo.“<sup>58</sup>. Z těchto pocitů je zřejmé,

---

<sup>54</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

<sup>55</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>56</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>57</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>58</sup> Rozhovor s Petrem Havlem, rozhovor vedl Jáchym Škoda

že šlo skutečně o strhující zážitek. V tomto období jsou vzpomínky narátorů velmi zmatené. Sami potvrzují, že spali jen velmi málo. Zvláště pak ti, kteří přespávali v bytě na Kamenici, vzpomínají na dlouhé noční debaty a plánování: „*Jednak napsat nějaký projev, potom organizačně, kdo co obstará, že jo, tohle to, to nebylo jenom tohle to, nakonec se tam musely jako třeba zavát sanitky, jako ty, všechno zabezpečit. Ale to nebylo jenom tohle, ta organizace těch demonstrací, my jsme začali chodit do škol, začali jsme chodit do podniků jo. V podstatě bylo docela podivuhodný, že jako to takhle fungovalo.*“<sup>59</sup> Nejintenzivnější bylo období od první stávky do generální, kdy se mítinky pořádaly každodenně. Pořadatelé se s lidmi setkávali pravidelně vždy v 17 hodin u Morového sloupu. Příliš si nepamatují na návštěvy herců a studentů (jmenují pouze Maciuchovou a Galatíkovou). Výrazně jim utkvěla v paměti atmosféra – zpívání státní hymny, svíčky a nadšení. Zvláštní akcí byli happeningy (pojmenování, které vyjadřuje Petr Havel), které vymýšlela Vítězslava Šormová, například, že se všichni demonstranti (v té době jich bylo přes 6000) chytli za ruce a vytvořili řetěz svobody atd. Petr Havel pak vzpomíná na plánovaný happening, který mu nakonec zakázali uskutečnit: „*Já jsem pak taky vymyslel happening, protože jsem si říkal, říkal, přece tak je revoluce a jakto že tady je ještě komunistická vláda na radnici? Tak ji musíme nějak jako sundat, že jo. Tak jsem vymyslel, že to uděláme formou happeningu. A protože jsem byl tehdy dosti populární mezi studenty, tak to dali na starost mě, tak jsem, tak jsem je ... nějak angažoval, aby přišli ve velkém množství na náměstí s lampióny a se svíčkami, že budeme svrhávat tu komunistickou radnici a ještě jsem jim tam nějaký hesla a takový jako, co by měli vyřvávat.*“<sup>60</sup>

Všechno směřovalo ke generální stávce, ale stále nebylo nic jistého. Narátoři vzpomínají, že demonstrace monitorovala státní bezpečnost, natáčela lidi a spekulovalo se o tom, jestli je místní KSČ ochotna poslat milice proti vlastním lidem a jak by milice reagovaly: „*Pro lidi až v tom 1989 roce, asi jsem předtím o tom ani příliš neuvažovala, ale v době, kdy docházelo k revoluci, tak jsem si uvědomila to potencionální nebezpečí. Naštěstí v Náchodě ani nikde k něčemu takovému nedošlo, protože si nedovedu představit, co by se dělo. Obzvlášť když můj otec byl milicionář a já jsem byla úplně na druhém břehu. Úplně na opačné*

---

<sup>59</sup> Rozhovor s Petrem Havlem, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>60</sup> Rozhovor s Petrem Havlem, rozhovor vedl Jáchym Škoda

straně.<sup>61</sup> Bezpečnost se neustále na členy OF snažila vyvíjet tlak a zastrašovat je, sledovali je a pečlivě si zaznamenávali každý krok. Příkladem je příběh Zvonka Šorma a Petra Havla: „*Já jsem jel domů asi ve dvě hodiny v noci, no a na náměstí byla jenom moje škodovka a ještě další auto za ní, no tak jsme jako tak s Petrem Havlem přemýšleli, jsme říkali, to je divný to, no vyjeli jsme a za námi vyjeli, jsme věděli, že to jsou estébáci, tak jsem na to šlápnul a byla honička a já jsem jim ujížděl, že jo.*“<sup>62</sup> Strach definitivně zmizel až po vydařené generální stávce, kdy opadlo prvotní revoluční nadšení a OF přešlo do ofenzivy. Poslední velké setkání na náměstí proběhlo 10. prosince ke Dni lidských práv. Na tomto setkání vystoupil právě se z vězení vracející Stanislav Pitaš: „*Je fakt, že to byl ten, to byl ten zážitek při těch takových hodně emotivních prvních demonstracích takových těch večerních setkání vlastně polo, poloilegálních na tom náměstí, ty lidi s těma svíčkami tam stáli a že jo, vždycky jsme to zahajovali tou modlitbou vod Marty Kubišové. A on vystoupil jako jeden z těch právě postižených, protože byl skutečně zavřený a myslím, že to, že to bral, že to nesnášel úplně dobře, jo, že fakt ho to opravdu poznamenalo tady tohohle pána. A vystoupil tam, tak poměrně vypadalo to, že bude útočit na nějaké lidi přímo z toho davu, že tam bude rozkrývat nějaký bonzáky jo komunistický nebo, jenže to bylo tak napjatý, že jsme měli strach, aby se tam někdo do sebe nepustil. Tak jsme tam na něj se Zvonkem skočili, on měl takovou koženou bundičku, my jsme ho chytli za tu bundičku, tak jsme ho strhli od toho mikrofonu dozadu. Víš, co to na to člověk prostě nemá morální právo někoho takového brzdit, ale to byla taková nebezpečná chvíle, když jsme se báli, aby vůbec něco neskončilo nějakým násilím, že jo ...*“<sup>63</sup> V této době však už nastupovala ke slovu reálná politika.

Velmi brzo začala naplno fungovat kancelář Občanského fóra s napojením na krajské a pražské centrum, která velmi ulehčovala komunikaci s lidmi a šíření informací, výrobu letáků: „*Pak už nám posílali, pak už pořád, pak už to jelo, pak že jo, někdo něco přivezl autem něco nebo něco na videu nebo něco to různě množilo nebo někdo něco namnožil centrálně v Hradci, protože my jsme neměli k mání kopírky. Něco jsme udělali v nemocnici natajno, že jo, něco někde v nějaké kanceláři, ale jeli jsme prostě přes kopírky, že jo, na psacích strojích a*

---

<sup>61</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>62</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>63</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

to bylo ty první dny a pak už pak už to jako fakt se to vozilo z Prahy, Brna, z Hradce, no.<sup>64</sup> V období, kdy bylo zřejmé, že se komunistická moc hroutí, začalo Občanské fórum řešit vnitřní strukturu a přípravu na jednání a přebírání správy: „*Jak jsme měli tu kancelář první, tak myslím, že jsme si pak rozdělili sféry jo, třeba jako kulturní, hospodářský, kdo čemu rozuměl. Nebo vím, že pamatují si obličej, nepamatují si, jak se jmenoval a měl na starost Rubenu jo takový tyhle podniky, protože tam my jsme neviděli a oni tam byli zaměstnaný. Tak takhle se to potom samozřejmě už dělilo jo, protože zaprvé těch věcí, kam bylo třeba zajít, co bylo třeba vyřídit, tak už bylo víc a jo. Na začátku to vždycky musí být hnutí, ale postupem se to muselo nějak zorganizovat.*“<sup>65</sup> Zde narátoři připomínají i vznik dalších OF v okrese a na úrovni závodů, s kterými bylo potřeba jednat a vyrojila se velká spousta bývalých komunistů vyloučených nebo vyškrtnutých po roce 1968, kteří se chtěli účastnit činnosti OF. Výrazná diference nakonec vyvolala konflikty uvnitř OF.

### ***Předávání moci z pohledu narátorů***

Zde je paměť asi nejomezenější. Problém v tomto ohledu je, že se vybraní pamětníci těchto jednání příliš neúčastnili: „*Pak jsme my revolucionáři byli unavení, jak to bylo ve francouzské revoluci, tak pak nastoupili ti oportunisti, inženýr Jedlička tady v Náchodě a podobně a kariéristi, ti co měli ty trapné kecy. S tvojí maminkou, s Hankou Škodovou jsme se smály, jak on chtěl strašně být tím starostou. My revolucionáři jsme to nechtěli dělat, tu politiku.*“<sup>66</sup> nebo jenom okrajově a příliš si je nevybavují: „*Takový ty schůze a zasedání, to ano, občas, kde jsem se k tomu nachomejtla. Toho času jsem neměla mnoho.*“<sup>67</sup>, nebo „*to já prostě nějak jsme to dělali a tam nejrady jsme byli, když tam šel Zvonek Šorm, protože ten uměl tu kulturu toho projevu a mluvil tak, nebyl takový radikální no, takže to to si prostě. Já nevím, jak to bylo, vím, že jsme někam chodili, vím, že jsme nebo jsme jezdili po vesnicích na JZD.*“<sup>68</sup> Jediným z vybraných pamětníků za OF, kdo se systematicky věnoval jednání s komunisty na všech úrovních, byl Zvonimír Šorm, ale ani on si tato jednání pořádně

---

<sup>64</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

<sup>65</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>66</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>67</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>68</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

nevybavuje. Považoval je za fádni a zdlouhavá. S manželkou v jedné části vzpomínají, jak ve spánku nahrávali chrápání Petra Havla, a pak ho Zvonimír během jednání pouštěli pod stolem, když se to příliš vleklo. Z komunistické strany se jednání od 6. prosince účastnil Jiří Volf, který si je opět vybavuje jenom mlhavě: „...proti mě sedával pan Šubr, Hruška, Joo, pan Joo houslař a ještě asi dva, teď si ty jména nevybavuji, nevybavuji, no takže ty jednali o, jednali jsme o rekonstrukci okresního národního výboru, kam přišel v té době pan Maršík z městského národního výboru a na národní výbor, na národní výbor přišel pan Čermák tuším jako mluvčí Občanského fóra náchodského, že jo, takže takhle jsme postupně předávali ty aparáty státní a dohadovali se, kdo, co jak a kdo co bude dělat no.“<sup>69</sup> Nakolik bylo Občanské fórum v těchto jednáních dominantní, svědčí i další vzpomínka pana Volfa: „Představitelé Občanského fóra zavolali, že by se potřebovali sejít k této otázce, no tak jsme se scházeli v Hronu, většinou v Hronu pamatuji ty schůzky no.“ Na těchto schůzkách většinou komunisté pouze odkývali požadavky OF, takže veškerá iniciativa v této době patřila OF: „No to jsme domlouvali my, my jsme se tam, já myslím, že jsme se tam ze začátku scházeli každý večer. A tam prostě kooptace, koho tam dáme, kdo tam chce, z té, z těch co jsme začali, z toho kruhu, nebo o kom, koho kdo má známe, že Jarda by tam mohl, no tak ať tam jde Jarda, takže tam šel Jarda.“<sup>70</sup> Plánování kooptací a výběr lidí do nich probíhal od ledna do února. V mnoha pozicích však bylo nutné ponechat schopné členy KSČ, protože bez nich se zpočátku státní správa na místní úrovni nemohla obejít: „A já jsem ostal, mě neodvolal ani ... to bylo národní zasedání to náchodský ani krajský. Takže vlastně já jsem v tu ránu, teď byl mezi úplně jinýma lidmi, za druhý zasedání krajského výboru jsem měl ze dvou třetin, měl kamarády mezi nimi, nejmenší problém. Taky to byl pro mě šok, že najednou zjistíte, že když jde, když se sejdou normální lidi, kteří mají řešit normální problém, že najednou se dohodnou. Dyť já jsem byl v komisi, která řešila zákon nový zákon o státní kontrole, zákon o výkonu lidový kontroly se rušil, připravoval se zákon o státní kontrole a já byl v komisi, a že jsem jezdili k ministrovi a připravovali jsme zákon.“<sup>71</sup> Manželé Šormovi zmiňují i podezření na jednání mimo oficiální úroveň, která se táhla až k privatizaci: „...jako z takový ty ekonomické sféry, že se furt mluvilo o tom, aby se privatizovalo, ale přitom se to furt oddalovalo a člověk za tím čul trošku, že právě ty, který se v tom vyznají, si to tam trošku rozebírají, ale neuměl s tím člověk jako nic

---

<sup>69</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>70</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou, rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>71</sup> Rozhovor s Josefem Barešem, rozhovor vedl Jáchym Škoda

*dělat a neviděl do toho nějak. To tenkrát, nevím i, právě mně to bylo divný, že Klaus chtěl, aby se privatizovalo, furt to nebylo, furt to nepodporoval, bylo to jen slovně, a to a myslím si, že tam se hodně, asi si rozdělovali a ledacos se rozkradlo, ale do toho člověk už jako nebyl schopný jako vstoupit, ani tomu úplně nerozuměl.“<sup>72</sup>*

V tomto bodu jsem věřil, že narátoři, zvláště pánové Volf a Šorm, poskytnou rozsáhlé informace a doplní tak útržky, které lze nalézt ve stenoprotokolech z jednání MNV a ONV a z místních novin. Bohužel se tak nestalo. Dá se předpokládat, že jednáním nepřikládali velkou důležitost a jednání probíhala poklidně, bez překvapující nebo vzrušující události.

### ***Rozpad OF v očích narátorů***

Rozpad Občanského fóra měl v očích pamětníků několik důsledků. Petr Havel ho přičítá názorové nejednotě a příchodu pragmatiků, kteří zničili přátelskou atmosféru uvnitř fóra. Vystupuje celkově nejkritičtěji a velmi brzo z OF odchází: *„Ale pak teprve, když se to začalo uklidňovat, pak když se to začali objevovat. Já třeba takový úplně detail, já vím, že mě vůbec neměl rád Vlastík Šubrtů, ale už z dřívějšíka, protože jak jsme někdy ilegálně scházeli se u něj doma ještě v dobách komunismu. Tak vím, že jsme, tenkrát pohádali, já jsem tehdy tvrdil, že protože já jsem byl milovník ruský literatury Dostojevskij, že jo, a že jako. On zase prosazoval americkou, jo.“<sup>73</sup>* definitivní konec vztahu k OF přišel potom, co: *„Paleček potom vyhrabal ty seznamy, když to vydal, vydal ten pán z Brna a teď tam nás kádroval všechny nás z Občanského fóra, to bylo první, že nás prokádruje, jestli tam náhodou nejsme my a potom jako naše známí. No tak tam objevil několik lidí, nejmíň takových pět lidí, který byli v mé nejbližší blízkosti i můj velmi blízcí přátelé. A jednoho toho to byl ... básník on se mnou byl v jednom zaměstnání, hrozně jsme si rozuměli, měl jsem ho rád a já jsem si pak uvědomil, že on mě řekl, že on mě to na sebe prozradil.“<sup>74</sup>* Výrazné ochlazení vztahů popisují i další pamětníci: *„Samozřejmě, potom se to trošku rozvolnilo, i když to jádro si myslím, že zůstalo, ale pak byli, že jo, taky tam pak přišli takový, který na tom chtěli vydělat a už si hledali ty podnikatelský cestičky a takový to. Z toho jádra asi hlavního nikdo z nás neměl tyhle ambice, jo, ani takhle neuvažoval a pak se to rozdělilo i trošku, že jo, politicky, to bylo pak rozdělení Občanský demokratický strany a*

---

<sup>72</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>73</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>74</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda



vlastně *Občanského hnutí*.<sup>75</sup>, zde je zřejmé, že politická diferenciací OF se výrazně projevila už před prvními volbami. K pragmaticky myslícím lidem Zvonimír Šorm dodává: „*Říkali, náš čas ještě přijde, taky přišel, pak to chytli doopravdy se vším všudy.*“<sup>76</sup>, paní Sedláčková přidává další závažnou myšlenku: „*Takže dneska už máme, kdysi byl Náchodský zpravodaj občanů Náchoda, teďka vymysleli soudruzi z ODS vlastně, že to je měsíčník pro občany, takže už prostě, takže je to cenzurovaný, takže ty to se postupně potom, takhle si to lidi sami zhoršili no, ale ze začátku, jsme tak jsme říkali, že je standartní situace. Každý, ať jde a jak říkal Masaryk, že ať každý začne u sebe, prostě někdo, každý začal u sebe, někdo ráz někdo prostě.*“<sup>77</sup>, paní Vrátilová předchozí výpovědi trochu mírní: „*Měli zkušenosti s vedením. Buď někde dělali ... možná ... nechci říct, že to byli bývalí komunisté, oni to byli třeba hodně osmašedesátníci – bývalí komunisté, ale nebo lidi, kteří možná fakt měli... ležela ta moc, byli ochotni ji sebrat a vzít, my jsme nebyli ochotni ji sebrat a vzít, takže jsme se s nimi dohodli a to byla ta ... Zřejmě ti lidi, kteří potom byli na radnici, s kterými jsme spolupracovali i nadále. Nebudu to po morální stránce hodnotit. Nemyslím si, že by tam šli jenom z důvodu chopení moci, že by tím něco sledovali rovnou... možná jo, možná trochu. Nikdy to není černobílé. Nemyslím si, že by byli nějakými mafiány, kteří dopředu si... že by tady existovala mafie, která si nenápadně ubírá... jako snaží převzít moc. Všechny takové ty filmy, kde se spekuluje o tom, že jak to vlastně bylo a kdo byl v pozadí převratu neberu příliš vážně, jako nevěřím tomu.*“<sup>78</sup> Zřejmé je, že poločas rozpadu nastal už hned po vítězství revoluce a s odchodem idealistů, kteří se činnosti OF od ledna 1990 účastnili jen sporadicky. Angažovali se v propagaci během voleb a v některých zájmových činnostech. Hana Vrátilová a Radmila Sedláčková se například staraly o studenty z USA, kteří přicestovali, aby přes letní prázdniny vedli rychlokurzy anglického jazyka: „*... takže jsem se ujala toho spolu právě s Radmilou Sedláčkovou jako hlavní organizátorky toho, té nabídky, která přišla ze Spojených států amerických, že k nám přijedou studenti a vůbec kdokoliv, kdo tady chce učit angličtinu zdarma. Nedostali za to ani korunu, ale bylo nutno je někde ubytovat a živit je, jo? Takže to jsme třeba dělali z těch sbírek, jo? Co se vybraly z peněz nebo i my jsme jim nosily a kupovaly*

---

<sup>75</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>76</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>77</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>78</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

*jsem jim jídlo. Radmila jednoho ubytovala doma.*<sup>79</sup> Vybraní pamětníci se v době rozpadu OF na Občanské hnutí a ODS už v jeho činnosti neangažovali.

### ***Význam „revoluce“ pro členy OF a KSČ***

Sametová revoluce výrazně ovlivnila politický systém Československa. Otevřela naši ekonomiku směrem na západ, výrazně rozšířila možnosti cestování, sortiment zboží, povědomí o ekologii a dala vzniknout novým politickým stranám a proudům. Obyčejný člověk byl najednou vystaven daleko větším možnostem. Někteří lidé to přijali s nadšením, další se zklamáním a vyhořením. Moji pamětníci se však s novou dobou dokázali velmi dobře srovnat a všichni jsou celkem úspěšní. Na výsledky revoluce však stále hledí rozdílně. Největší kritikou doslova hřímá pan Bareš: *„Obhajoval jsem, obhajoval jsem ty socialistický ideály, prostě vysvětloval jsem ji, že jako si myslím, že by že by se nemělo všechno smazat, zašpinit, potlapat ... vzít z toho to dobrý, vzít z toho to dobrý a vyvarovat se toho špatného ... ale já jsem o tom přesvědčený furt, já bych furt rád viděl sociálněprávní stát, pořád mám, pořád si myslím, že není potřeba mít miliardáře a mámy, který nemůžou uživit děti, nebo lidi, který bez domova žijí, tam se dostane ledaskdo a hned. Já si to pořád myslím, jestli je to špatný, já nevím, nevím.*<sup>80</sup>, odměřeněji se ke smyslu revoluce vyjadřují další bývalý komunisté. Zvláště pan Kratěna je v dnešní době spokojený a revoluci přijal s nadšením. Pan Šolc ji pojímá z kronikářského hlediska velmi nezaujatě a neutrálně – šlo přeci jen o historickou událost, nechce se více příliš vyjadřovat. Rozporuplně působí pan Volf, na jednu stranu prohlašuje, že se cítí být stejně osvobozen, na druhou stranu však nepovažuje dnešní systém za dobrý: *„Je to, je to tragédie, kam se nám ten 89 rok obrátil, jo. Vzpomínám si na toho zmíněného 20. prosince, kdy jsme měli, 89, kdy jsme měli tu okresní konferenci v Novém Městě nad Metují, kde jsem byl zvolen za předsedu. Tak tam Občanský fóru samozřejmě dohlíželo na průběh (...) no a jeden a jeden nečlen strany, který vnímal ty poznámky jedovatý ze strany Občanského fóra, vůči nám, a my jsme se samozřejmě, my jsme argumentovali proti, tak prohlásil, pánové nechte toho, pokud na tom nevyděláme všichni ... na tom, co se stalo, tak to bude moc špatný. A protože jsme na tom nevydělili všichni, na tom 89 roce, tak je to špatný, je to špatný. Vidíte v jakým stavu je ekonomika, v jakým stavu je národní hospodářství a v jakém stavu je morálka v této společnosti a můžete se zeptat tady těch dělníků, který tady dělají ten hluk, at' vám řeknou oni svůj názor, na to, jak vnímají oni ty skandály, rozkrádání*

---

<sup>79</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>80</sup> Rozhovor s Josefem Barešem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

*národního majetku a peněz ...*<sup>81</sup> U pánů Bareše a Volfa je pozoruhodné, že i přes úspěch, který i po roce 1989 zaznamenali (oba jsou po hmotné stránce velmi dobře zabezpečeni) jsou velmi kritičtí k dnešní době. Nezdá se, že by šlo o nějakou zahořklost. Jejich kritika tedy skutečně pochází z idejí, ve které skutečně věří. Ty jsou ve velkém kontrastu k pohledu zakládajících členů OF, kteří sice nevidí vývoj po revolučním období jen kladně, ale vždycky zdůrazňují její obrovský přínos : „ *...ještě v 90. roce jsem vyjela stopem do Francie. To bylo pro člověka jako já neuvěřitelné. Dostupnost knížek, jo. Pro nás to bylo, jak Vánoce nebo aspoň pro mě, jako když přijde Ježíšek, jo... takže já jsem ... a to jsme moc toho neměli, to neznamena, že bych si začala žít nad poměry. Ve srovnání s dnešní životní úrovní, jako vůbec mě nenapadlo, že bych mohla vlastnit někdy auto nebo to, že jsem do zahraničí jet ...*“<sup>82</sup>, Petr Havel jde myšlenkově daleko dál a dnešní dobu vnímá pořád jako mezistupeň k něčemu „vyššímu“. Dokonce byl spoluzakladatelem spolku pro odpolitizování politických stran: „ *...si dovedu představit svět, já si fakt dovedu představit svět bez politických stran, bez parlamentu, já si dovedu představit svět bez peněz, bez autůků jo, třeba takový světy jsou, jo třeba to jsou jiný tvorové, já nechci říkat, že to jsou marťany, něco, ale vůbec nevyklučuji, že něco.*“<sup>83</sup> Nestal se však zahořklým a očekává dlouhou cestu za novým řádem. Důležité u něho je, že myšlenkově žije v širokém filozofickém světě, který ho dovádí k určitému dohledu nad společností, zároveň se díky tomu dostal do mnoha konfliktů nejen na stránkách Nového času, z jehož redakce odešel. Paní Sedláčková má sice mnoho výhrad, ale pořád revoluci považuje za: „ *...Sametovou revoluci vnímám, že ta situace nazrála, ta situace už vlastně byla neudržitelná, ty lidi tu změnu opravdu chtěli, to to to o tom jsem do dneska přesvědčená, to je ten nádherný pocit z těch náměstí, jak to opravdu všichni, já nevím devadesát procent osmdesát procent toho národa, že chtěli tu změnu, už nechtěli tak žít, to že si představovali pečené holuby, ten konzum si představovali, a ne že budou muset pečlivě pracovat, nebo já nevím, že ztratí zaměstnání, to už je jiná, ale prostě tam opravdu došlo k tomu vyhrocení toho.*“<sup>84</sup> Manželé Šormovi a Hana Vrátilová volí podobný styl hodnocení a kromě celkové spokojenosti přidávají další výtky: „ *Revoluce přinesla demokracii, to je to, co jsme chtěli. My jsme sice ještě houby věděli, co to je demokracie. Vůbec jsme nepočítali, nebo nepočítali,*

---

<sup>81</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>82</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>83</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>84</sup> Rozhovor s Radmilou Sedláčkovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

v praxi jsme nepočítali s odvrácenými stránkami demokracie. Nevěděli jsme, že to obnáší, já jsem v tu dobu nevěděla, že... nebo ještě jsem si neuvědomila, že vždycky záleží na lidech, a že lidé nejsou dokonalí, tak že i ta demokracie nemůže být dokonalá.“<sup>85</sup> Vítězslava Šormová přidává myšlenku, při které naráží na deziluzi některých aktérů OF s porevolučním vývojem: „ (při poslední návštěvě Náchoda) ...vnímali jsme tam nevím od kolika lidí, od dost, takovou strašnou deziluzi, úplnou takovou marnost, jak všechno je špatně a jak dělají vládu špatný lidi a tak. Ale přišlo mi to, že je to výplod nějaký zrazený, takový naivní duše, která si od té revoluce slibovala království boží na zemi, jo, což je prostě blbost, jo, že to furt je o lidech, a bylo jasné, že jakmile odplyne ta vlna toho, jak toho prostě strašného sepětí těch lidí proti společnému nepříteli, jakmile se to začne komplikovat, takže lidi budou zase lidmi.“<sup>86</sup>, její manžel doplňuje: „...já si myslím, že i dneska jakoby někdy přes ty media je to nahlíženo, jakoby by ty věci byly hrozně snadné a snadno se dalo to dobro udělat, ale ono se to dobro hrozně dělá těžce a často jsou ty problémy jsou hodně komplikované, jo myslím, že je někdy se jakoby věci moc zjednodušují a pak se přetřou jako jednoduše tou černou barvou, že jo. To je vždycky ta reprezentace, řekne: „uděláte tohle“ a je tam nová reprezentace a pak do toho vstoupí a zjistí, že je to mnohem složitější, že se musí především dohodnout s druhými, jo a to je komplikace, dyť člověk to zná od rodiny, že už v tom malém společenství je někdy, je těžký najít společný hlas, a když jsou to strany proti sobě, kteří spolu ještě soupeří, tak je to ještě složitější.“<sup>87</sup>. Posléze vypráví o bývalém zeťovi, který v loňském roce organizoval demonstrace odborářů a studentů, kde vyzdvihoval komunistickou éru. K tomu podotýká: „ Ale právě je to naivní v těch věcech, jak to je, ten rozdíl je veliký, už to, že by na žádné demonstraci vystoupit nemohl.“<sup>88</sup> „Že by musel mít ten uniformní názor nebo mlčet tiše nebo by někde bručel ve vězení.“<sup>89</sup> Jednotliví narátoři Občanského fóra se shodují, že základním motivem pro uskutečnění revoluce byla nesvoboda. Tento cíl se splnil a s vývojem v tomto ohledu jsou spokojeni. Navíc jim po revoluci zůstaly přátelské vazby. Manželé Šormovi se během revoluce potkali a společný prožitek jim zůstal jako základ jejich společné cesty

---

<sup>85</sup> Rozhovor s Hanou Vrátilovou; rozhovor vedl Jáchym Škoda

<sup>86</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

<sup>87</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>88</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Zvonimír Šorm)

<sup>89</sup> Rozhovor s manželi Šormovými, rozhovor vedl Jáchym Škoda (Vítězslava Šormová)

životem. Pamětníci z řad komunistické strany mají náhled roztříštěný více, což je způsobeno i daleko širším vzorkem výběru. Oba dnešní členové KSČM revoluci podrobují kritice a považují ji za základ pro dnešní ohrožení sociálně-právního státu, obrovské rozdíly v životní úrovni a politickou nestabilitu. Pan Šolc nebyl příliš ochotný vyjádřit svůj vztah ke komunistické straně, z jeho výpovědi je zřejmé, že pod dojmem z masakru na Národní třídě revoluci podpořil. Jeho neutrální postoj coby kronikáře ho však odosobňuje a odmítá význam Sametové revoluce hodnotit. Pan Kratěna vyzdvihuje dnešní životní úroveň, a až na zjevné rozpaky nad politickou situací je zřejmě spokojený.

### ***Komparace s disertační prací Lukáše Valeše***

Dlouho jsem zvažoval možnost zabývat se srovnáváním událostí v Náchodě a v Plzni, ale jedná se o zcela dvě odlišná města. Plzeň se politických, hospodářským a demografickým významem zcela liší od Náchoda. Jako zajímavější objekt pro srovnání jsou Klatovy, kterým je věnována disertační práce Lukáše Valeše s názvem „Proces politické změny 1989 – 1990 v Klatovech“. Náchod a Klatovy mají mnoho společného. Obě města jsou okresními městy s počtem obyvatel mírně přesahujícím dvacet tisíc. Klatovy byly na rozdíl od Náchoda správním městem pro daleko větší okres – pokud jde o rozlohu – hustota obyvatel však byla výrazně nižší. Celkově se z hospodářského hlediska, jednalo o méně významný okres, než byl Náchod.<sup>90</sup> Rozdílné je i složení průmyslu. V Náchodě bylo nejdůležitějším odvětvím lehké strojírenství, v Klatovech měl velmi silnou pozici zpracovatelský průmysl vázaný na zdejší živočišnou výrobu. To posilovalo zdejší pozici JZD, zvláště jeho vliv na politiku OV KSČ.

Na důležitosti Klatovům přidávala významná vojenská strategická pozice. Jako pohraniční okres se SRN zde byla silná vojenská posádka a byly zde soustředěny i elity KSČ. Do vysokých stranických pozic v Klatovech byli dosazováni lidé z jiných částí Československa. V Náchodě nevím o nikom, kdo by nebyl dlouholetým usedlíkem a byl zastupitelem MNV nebo se prosadil v stranických organizacích. Důležitým rozdílem je vliv sousedního Německa. Lukáš Valeš zde poukazuje na rozšířenou výuku německého jazyka a možnost přijímat signál německé televize – lidé měli tedy přímý vzhled do západní společnosti. Mně se během mého výzkumu nedařilo prokázat přímý styk obyvatel Náchoda s Poláky. Jednalo se spíše o setkání komunistických špiček nebo podnikové a školní zájezdy. Proto se na rozdíl od Klatov nedařilo příliš prolomit informační blokádu.

---

<sup>90</sup> Dle statistické ročenky z roku 1991 v průmyslu pracovalo skoro 3 krát méně zaměstnanců

Pokud jde o společnost v obou městech v období normalizace, nápadně se podobají. Potenciální opozice byla roztříštěná, izolovaná a postavená na okraj společnosti. Vytvářela si své malé podzemní skupinky scházející se daleko od centra. Velmi se podobá i přínos mladých lidí, kteří se těsně před revolucí přistěhovali do Náchoda či Klatov. Naprosto se zde ztotožňují s jejich charakteristikou z ruky pana Valeše: „*Byli to lidé s kulturním rozhledem, morálně integrovaní s vlastní představou o životě, kterým komunistický režim neumožnil realizovat se. Chtěli žít ve svobodě, a proto v listopadu 89 vstoupili do politiky. Po jejím dosažení z ní odešli.*“<sup>91</sup> V Náchodě tato skupinka dosáhla ještě většího významu než v Klatovech i proto, že shodou okolností dostali bydlení v jednom z náchodských paneláků a jádro budoucího OF mohlo zrát už 3 roky před revolucí. Jejich následná role během revoluce byla prakticky stejná. V Náchodě chyběla sorta lidí, kterou pan Valeš nazývá „idealističtí pragmatici“. Do pozic se po ústupu idealistů do ústraní dostali k moci spíše lidé blízcí předešlému režimu (do této definice se vejde snad jenom Vlastimil Šubrt).

Velmi podobná byla stranická struktura a význam jednotlivých institucí v mocenském systému. V Náchodě byla velmi silná pozice OV - zřejmě měl vliv na obsazování pozic v dalších dvou orgánech. Situace je velmi podobná i v místním tisku, který sice burcuje k větší pracovní výkonnosti, ale neinformuje o protirežimních událostech v Praze (v náchodském případě až do prosince). Na rozdíl od Klatov náchodský tisk se k Palachově týdnu a dalším významným událostem namířeným proti režimu nevyjadřoval (a to ani v negativních konotacích). Velmi podobný je přístup místního tisku k ekologickým otázkám.

Rozdílný je tok informací po 17. listopadu. V Klatovech se o dění v Praze výrazněji lidé dozvídají až 20. listopadu. Přímá účast některých občanů Náchoda (Vít'a Šormová, Zvonek Šorm, Stanislav Jirka) znamenala, že i přes svoji izolovanost byl Náchod mezi prvními městy, kde se začaly objevovat plakáty informující o dění v Praze. Jádro OF se utvořilo již 19. listopadu a i vyhlášení místního OF proběhlo o den dříve, než v Klatovech. Proces vytváření skupiny lidí připravujících první demonstrace byl prakticky identický – malá skupina v bytě jednoho z nich, důkladně monitorovaná bezpečností. První demonstrace v obou městech proběhla ve stejný den – ve středu 22. listopadu, ale za jiných podmínek. V Náchodě se na první demonstraci dostavilo daleko větší množství lidí – pravděpodobně i díky velmi vydařené propagaci. Měla zajištěné ozvučení a sešlo se na ní hned několik velmi schopných řečníků. Velmi pozoruhodné je i to, že v Klatovech i v Náchodě se během prvního

---

<sup>91</sup> Valeš Lukáš; Proces politické změny 1989 – 1990 v Klatovech, Praha 2003

mítinku setkaly dvě předtím na sobě nezávislé skupiny, které se posléze spojily a vytvořily Občanské fórum. Narátoři z obou měst se shodují v názoru na pozici STB, která pouze vyčkávala a monitorovala. Radikálnější byl opět tisk v Klatovech, který útočil přímo na osobnosti vznikajícího OF.

Předávání moci šlo v obou městech velmi podobně. Komunisté ochotně předávali své pozice. Rychle poskytli OF prostory pro vlastní kancelář a setkávali se se zástupci OF na požádání. V Klatovech rychleji a aktivněji vystoupila ČSL, které proklamacemi a postoji v MNF razantně podpořila revoluci, v Náchodě se začala angažovat až v lednu a ČSS se taky opoziční činnosti neúčastnila. Pravidelné demonstrace v Klatovech i nadále nedosahovaly velikosti těch náchodských (průběh byl skoro stejný: byly čteny proklamace, vystupovali zástupci podniků a institucí, přijížděli studenti a herci z Prahy, zpívala se hymna a další písně). Na rozdíl od Náchoda proběhl pokus o demonstraci na podporu KSČ. V obou městech největší ochotu jednat s OF projevili nejrychleji lidé z MNV. V Náchodě demonstranty aktivně podpořil předseda MNV Jaroslav Maršík již během první demonstrace. V Klatovech se KSČ snažila s Občanským fórem bojovat o přízeň veřejnosti aktivněji. Dokonce se jí podařilo zamezit učitelům gymnázia v účasti na generální stávce.

V Náchodě se zástupci OF se zástupci MNV setkali o dva dny dříve než v Klatovech (29. listopadu) a požadavky OF v Náchodě byly lépe propracované a širšího rozsahu. Schůzka s představiteli ONV v Náchodě proběhla dříve – o 3 dny. V obou městech se zástupci OF museli spokojit s výměnou v čele ONV. V Náchodě na uvolněné místo přišel spolek revoluce Jaroslav Maršík, který se stal zárukou poslušnosti ONV, v Klatovech jemu velmi podobný Maxim Kloud. Jaroslav Maršík však na pozici setrval až do řádných voleb.

V obou městech taky od počátku března 1990 začíná i kritika OF, která postupně sílí. Od Občanského fóra se v obou městech distancovaly bývalé strany NF a zahájily ostrý předvolební boj. V obou městech proběhly významné květnové události, které velmi výrazně podpořily „demokratické strany“ – v Klatovech se konaly oslavy osvobození armádou USA za přítomnosti amerických zástupců, do Náchoda o deset dní později přijel na návštěvu místní rodák Josef Škvorecký. Do Klatov, na rozdíl od Náchoda, však zavítala velká osobnost OF – Jiří Dienstbier st. Přesto byl volební úspěch OF v Klatovech menší než v Náchodě (přibližný rozdíl 3% hlasů), zároveň byli v Klatovech o 2% úspěšnější komunisté a KDU v Náchodě získala taktéž méně hlasů. V obou městech shodně zaznamenala neúspěch ČSS. Obrovským rozdílem pak dopadly volby do zastupitelstev. V Náchodě se na rozdíl Klatov i přes první transformační bolesti, konflikty a skandály udrželo zdaleka nejsilnější pozici Občanské

fórum. Důvody tohoto zásadního rozdílu si řádně neumím vysvětlit. V Náchodě se na rozdíl od Klatov prosadili nezávislí a místo v zastupitelstvu získala i republikánská strana.

Bohužel některé významné body komparovat nemohu, protože pro město Náchod jsem nesehnal potřebné materiály. Zvláště pak neschopnost popsat vnitřní život OV KSČ a MV KSČ je významným nedostatkem v rámci výzkumu náchodského roku 1989 a 1990. Celkově se zdá, že materiální základna pro výzkum je v Náchodě na mnohem nižší úrovni než v západních nebo jižních Čechách.

Vcelku se zdá, že v oblasti vzniku a průběhu činnosti OF jsou jen drobné rozdíly. Jsou zde jasně znatelné fáze života OF – skupina mladých nadšených revolucionářů, první demonstrace, příchod dalších lidí s různými úmysly a životními zkušenostmi, vítězství OF a počátek jednání, přebírání moci a shánění lidí, kteří jsou ochotní jít do politiky, názorový rozchod uvnitř OF, odchod prvotních revolucionářů, první veřejná kritika OF, volby do celostátních orgánů, první skandály OF a veřejné diskuse o motivacích revolucionářů, komunální volby a nový pokles preferencí pro OF.

Liší se však postoje komunistické strany, která se v Klatovech snažila hájit své pozice. Velmi brzké vystoupení KDU proti komunistické moci (původně ČSL) jí v Klatovech zajistilo velmi silnou pozici v komunálních volbách.



## Závěr

### *Dá se mluvit o vítězích a poražených Sametové revoluce?*

Zdá se mi symbolické otevřít toto téma citací pana Jiřího Volfa, který v hned v úvodu rozhovoru prohlásil: „*Necítím se být poražen... (smích) ... necítím se poražen ... cítím se být zrovna tak osvobozen, tak jako většina v té době.*“<sup>92</sup> Životní příběhy aktérů Sametové revoluce nám jasně potvrzují domněnku, že během Sametové revoluce byl sice poražen určitý mocenský systém, ale ve velké většině případů revoluce nedopadla zásadním způsobem na životy lidí tím způsobem, že by někoho zvýhodnila a druhému zničila život. Takový vliv měla jen v těch nejvyšších patrech komunistické nomenklatury a naopak do vysoké politiky vynesla jen pár čelních představitelů Občanského fóra.

Pokud si vezmeme za příklad Sametovou revoluci v Náchodě, u nikoho z pamětníků revoluce neznamenal zásadní obrat v životě (nepočítám-li, že se manželé Šormovi během ní potkali a zahájili dlouholetý vztah). Všichni, s výjimkou Jiřího Volfa, který se však díky známostem a pracovním dovednostem bez problémů uchytil, se po revoluci nemuseli vzdát svého povolání, a ani komunističtí představitelé nebyli nijak perzekuováni. Pan Bareš, pan Volf a pan Kratěna byli dokonce velmi úspěšní. Pan Bareš byl až do roku 1998 ve vysokých pozicích na okresním úřadě a posléze si otevřel úspěšnou soukromou advokátní praxi, pan Kratěna se stal likvidátorem pekáren Náchod a stavebního podniku Náchod a pan Volf nakonec postoupil až na post vedoucího divize Geotech ZPA. Náratoři z řad OF se po dosažení politické změny vrátili do svých „obyčejných“ životů. Mírnou změnu prožila paní Sedláčková, která si společně s manželem založila soukromou zubní ordinaci a Hana Vrátilová, která začala pracovat v soukromém sektoru. Můj výzkum tedy jasně potvrzuje, že uvozovky u vítězů a poražených jsou zcela oprávněné.

### *Rozdíly mezi celostátní a regionální Sametovou revolucí*

Celostátní Sametová revoluce by se nemohla uskutečnit bez podpory menších měst a naopak – nebylo by Sametové revoluce bez pražského vedení. Lze však vyzorovat několik zásadních rozdílů:

- a) Na celostátní úrovni v čele revoluce stáli dlouholetí disidenti a bojovníci proti režimu. Navíc měli vysoké politické ambice. V Náchodě se do čela postavili spíše lidé

---

<sup>92</sup> Rozhovor s Jiřím Volfem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

(výjimkou je Vlastimil Šubert a Zvonimír Šorm), kteří se revoluce účastnili pouze jako aktivní občané. Předtím spíše patřili do tzv. šedé zóny.

- b) Vztahy mezi představiteli celostátního OF a představiteli centrální KSČ byly silně anonymní. Šlo vlastně o cizí lidi. Proto v jednání nebyly natolik zastoupeny emoce. Na místní úrovni šlo o lidi, kteří spolu vyrůstali, kamarádili se, popřípadě se alespoň stýkali na oficiální úrovni. Příkladem je kamarádký vztah Petra Havla s Jiřím Volfem. Petr Havel mě s ním seznámil a ještě při představování žertovali: „Že byste na nás ty milice tenkrát poslali?“
- c) K druhému bodu se vztahuje i teoretická možnost mocenského zásahu proti revoluci. V Praze bylo možné poslat proti demonstrantům příslušníky armády, SNB nebo LM. Nikdo z pamětníků si však nedokáže představit možné nasazení tepenských lidových milicí proti svým blízkým. Dodnes se můžeme dohadovat, k čemu by tato situace vedla. Dle vzpomínek pamětníků se spíše zdá, že rozkaz by nebyl uposlechnut. Stále se však jedná o dohady. Navíc může být paměť v tomto ohledu značně zavádějící.

### ***Význam, který Sametové revoluci dáváme dnes***

Sametová revoluce je pro dnešní společnost nejdůležitější historickou událostí posledních desetiletí. Často se o ní hovoří v mediích, které mají zásadní vliv na obraz Sametové revoluce v očích občanů. Tato práce velmi dobře ukazuje, jakým způsobem se dá nahlížet na události přelomu roku 1989/1990. Strhující projevy pana Bareše nebo klidná autorita Zvonimíra Šorma dokáže výrazně ovlivnit lidský názor na dané období. Daleko silnější pozici pak má oblíbený politik, celebrita, vědecká osobnost nebo autor knihy. Konzumní společnost přijímá tyto informace většinou bez výhrad. Nejlépe, když jsou co nejjednodušší. Tím se stává i přes množství snadno získatelných informací náchylná k vytváření dogmat, zášti a neochoty chápat.

V dnešní době se význam Sametové revoluce potácí mezi dvěma černobílými pohledy. Buď je to období, které smetlo jednoznačné zlo v podobě KSČ, a od té doby bylo všechno v pořádku, nebo to byl proces, který zlikvidoval prosperující sociální stát, ve kterém byl blahobyt a všichni byli vlastně šťastní. Je zřejmé, že ani jeden výrok není pravdivý a uvádí nás do zmatku, kde je vlastně pravda, jestli někde vůbec je. Velmi těžko se vyslovuje objektivní názor, protože prožitky a životní zkušenosti lidí zavádějí do absolutně rozdílných pozic i rolí v sociologickém smyslu. Velmi hezky to vystihl Petr Havel, když mluví o svém dětství v 50. letech: „...samozřejmě, když budu vzpomínat na to dětství, tak mé vzpomínky

*nebo ten můj příběh bude úplně jiný, než třeba příběh mého kamaráda Pepy Vitovýho, kterému popravili tatínka v tom Litobořském, v souvislosti s tím Litobořským případem, jo.*<sup>93</sup>

Tendence a snahy objektivizovat historii a zvláště politické události, které mají bezprostřední vliv na životy dosud žijících lidí, je velmi nebezpečná záležitost, jednoduše využitelná v politických kampaních.

Zřejmé je, že Sametová revoluce byla výbuchem určité nespokojenosti s tehdejšími režimem. Motivace k tomuto výbuchu mohly být různé, někomu se zastavil růst životní úrovně, dalším vadila ekologická situace v zemi, některým politická reprezentace a nesvoboda. Velmi mnoho účastníků věřilo, že se jim zvedne životní úroveň a ti pečení holubi začnou lítat sami do úst, a nechali se tak zlákat k revolučnímu nadšení, které stvrdilo suverénní vítězství OF v tehdejších červnových volbách. Následovalo vystřízlivění. Velké množství lidí neumí nakládat se svobodou, některým lidem klesla životní úroveň a najednou nastává nostalgie po „starých časech“. Nově vznikající strany se sice v 90. letech jasně distancovaly od spolupráce s nově vzniklou KSČM, ale v dnešní době již probíhají živé diskuse o jejím začlenění do vládních koalic. Tento posun je indikátorem nynějšího vnímání Sametové revoluce, která je ve spoustě očí snižovaná a srdeční vzpomínky a nadšení prvotních revolucionářů nebo lidí, kteří se stavěli do opozice už v předešlých letech, jsou zapomenuty. Stejně jako je zapomenuto nadšené snažení a víra mnohých komunistů, kteří věřili ideji do posledního dechu. Nakonec ve většinovém pojetí vítězí osobní touhy a prospěch.

---

<sup>93</sup> Rozhovor s Petrem Havlem; rozhovor vedl Jáchym Škoda

## **Seznam zkratek**

ČSD – Československá sociální demokracie

ČSL – Česká strana lidová

ČSNS – Česká strana národně socialistická

ČSS – Česká strana socialistická

FS – Federální shromáždění

JZD – Jednotné zemědělské družstvo

LM – Lidové milice

KDU – Křesťanská demokratická unie

KKC OOF – Krajské koordinační centrum občanského fóra

KSČ – Komunistická strana Československá

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

KV KSČ – Krajský výbor Komunistické strany Československé

KSSS – Komunistická strana Sovětského svazu

MNV – Městský národní výbor

MSZMP – Maďarská socialistická dělnická strana

MV – Ministerstvo vnitra

OF – Občanské fórum

OKC OF – Okresní koordinační centrum Občanského fóra

ONV – Okresní Národní výbor

OÚNZ - Okresní ústav národního zdraví

OV KSČ – Okresní výbor Komunistické strany československé

SNB – sbor národní bezpečnosti

SPR – Sdružení pro republiku

SRN – Spolková republika Německo

StB – státní bezpečnost

VB – veřejná bezpečnost

VčK – Východočeský Kraj

VŘSR - Velká říjnová socialistická revoluce

## Seznam literatury

- Axamitová, Jana a kol.; Deset pražských dnů, Academia Praha 1990
- Baštecká, Lydia a kol.; Náchod: historie/kultura/společnost, Státní okresní archiv Náchod 2004 Náchod
- Baštecká, Lydia; Stopami dějin Náchodska, Státní okresní archiv Náchod 2009 Náchod
- Bloch, Marc.; Obrana historie aneb historik a jeho řemeslo. Argo Praha 2011
- Cabada, Vodička; Politický systém České republiky; Portál 2003 Praha
- Cuhra, J. a kol.: České země v evropských dějinách, díl IV - od roku 1918, Paseka Praha – Litomyšl 2006
- Disman, Miroslav; Jak se vyrábí sociologická znalost. Karolinum Praha 1999
- Havelka, Miloš.; Dějiny a smysl. Akcenty a posuny české otázky 1895-1989. Argo Praha 2002
- Hendl, Jan.; Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace. Portál Praha 2005
- Hobsbawm, Erik.; Věk extrémů. Krátké 20. století 1914 – 1991. Kosmas Praha 1998
- Holubec, Petr a kol; Kronika Sametové revoluce I; ČTK Praha 1990
- Holubec, Petr a kol; Kronika Sametové revoluce II; ČTK Praha 1990
- Johnson, Paul.; Dějiny 20. století. Praha 1991
- Kalinová, Lenka: Transformace sociálního systému v Československu po únoru 1948, in: Acta oeconomica pragensia 5, Z hospodářských a sociálních dějin Československa 1918 – 1992 k 80. Výročí vzniku ČSR, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha 1998
- Kaplan, Karel: Československo v letech 1967 – 1969, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha 1992
- Kaplan, Karel; Sociální souvislosti krizí komunistického režimu v letech 1953-1957 a 1968-1975, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Praha 1993
- Křen, Jan.; Dvě století střední Evropy, Argo Praha 2005
- Otáhal, Milan; Studenti a komunistická moc v Českých zemích 1968 – 1989, Praha 2003
- Otáhal, Milan, Vaněk, Miroslav; Sto studentských revolucí, Lidové noviny Praha 1999
- Pažout, Jaroslav; Mocným navzdory – Studentské hnutí v šedesátých letech 20. století, Prostor Český Těšín; 2008
- Portelli, Allesandro; The Death of Luigi Trastulli and Other Stories, Suny press Harlan county 1991
- Rothschild, Joseph a Wingerfieldová, Nancy M.: Return to diversity: A political history of East Central Europe since World War II. Oxford univerzity press Londýn 2000
- Steiner, Rudolf; Filozofie svobody, Baltazar Praha 1991
- Suk, Jiří; Občanské fórum: Listopad-prosinec 1989, I. díl – události, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR Brno 1997
- Thompson, Paul; The Voice of the Past: Oral History, third edition, Oxford 2000

Valeš Lukáš; Proces politické změny 1989 – 1990 v Klatovech, Praha 2003

Valeš, Lukáš; Rok 1989 v Plzni a Západních Čechách, Aleš Čeněk Dobrá Voda 2003

Vaněk, Miroslav.: Orální historie ve výzkumu soudobých dějin. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 2004 Praha

Vaněk, Miroslav: Mocní? A bezmocní? Politické elity a disent v období tzv. normalizace, Prostor 2006 Praha

Vaněk, Miroslav a kol.; Třetí strana trojúhelníku, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií, Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR v. v. i. 2011 Praha

Vaněk, Miroslav, Urbášek, Pavel; Vítězové? Poražení? I, Prostor 2005 Praha

Vaněk, Miroslav, Urbášek, Pavel; Vítězové? Poražení? II, Prostor 2005 Praha

Veselý, Dušan a kol.; Okamžiky naděje; ČTK 1990 Praha

## **seznam archívních zdrojů**

dokumenty, dopisy a fotografie ze soukromého archívu Zvonimíra Šorma

Městská kronika Náchod 1986 – 1990, kronikář Oldřich Šafář

neutříděný fond (dokumenty, dopisy a fotografie) okresního muzea v Náchodě věnující se činnosti OF

oběžník OF v Náchodě; č. 1 – 7

Stenoprotokoly z jednání ONV Náchod; listopad, prosinec 1989, leden – listopad 1990

Stenoprotokoly z jednání MNV; listopad, prosinec 1989, leden – listopad 1990

Statistická ročenka České a Československé federativní republiky 1992

týdeník Nový čas; listopad a prosinec 1989

týdeník Náš čas; rok 1990

## **Seznam využitých rozhovorů**

všechny rozhovory jsou uloženy v soukromém archívu Jáchyma Škody

Bareš, Josef: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán 8. listopadu 2013, druhý rozhovor byl nahrán 11. ledna 2014

Havel, Petr: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Náchodě 22. září 2014, druhý rozhovor byl nahrán v Náchodě 29. září, 3. rozhovor byl nahrán 12. prosince 2013

Kratěna, Zdeněk: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Náchodě 5. dubna 2014, druhý rozhovor byl nahrán v Náchodě 25. května 2014

Sedláčková, Radmila: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Náchodě 5. ledna 2014, druhý rozhovor byl nahrán v Náchodě 30. března 2014

Šolc, Jiří: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Červeném Kostelci 21. září 2013, druhý rozhovor byl nahrán v Červeném Kostelci 19. října 2013

Šormovi; Zvonimír a Vítězslava: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Praze 18. února 2014, druhý rozhovor byl nahrán v Praze 20. května 2014

Volf, Jiří: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Chvalkovicích 19. března 2014, 2. rozhovor nahrán v Náchodě 18. května 2014

Vrátilová, Hana: rozhovory vedl Jáchym Škoda; 1. rozhovor byl nahrán v Náchodě 8. září 2013, druhý rozhovor byl nahrán v Náchodě 9. února 2014

## Přílohy:

a)

Městský národní výbor  
-----Náchod-----

Občanskému fóru  
Palackého ul.  
Náchod

V Náchodě 7. prosince 1989

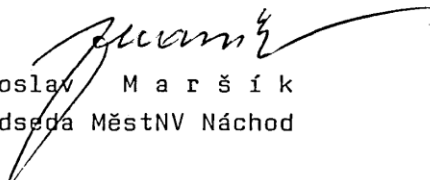
Dne 6. 12. 1989 jsme obdrželi Váš návrh, aby náměstí VŘSR v Náchodě dostalo zpět svůj původní název Masarykovo náměstí a aby byly prošetřeny názvy ulic a dalších náměstí, které nesou jména zdiskreditovaných osob.

K tomuto požadavku sděluje vedení MěstNV konané dne 7.12.1989 následující :

Pojmenování náměstí i ulic bylo provedeno na základě rozhodnutí a schválení k tomu oprávněných volených orgánů. Vedení MěstNV přijalo a akceptuje tento návrh a předloží ho ke schválení nejbližšímu plenárnímu zasedání MěstNV.

K přešetření názvu ulic, jak je výše uvedeno určíme kulturní komisi MěstNV rozšířenou o zodpovědného zástupce odboru výstavby a o 2 - 3 zástupce občanského fóra z Náchoda. O jejich brzké jmenování Vás žádáme.

K zabezpečení rekonstrukce rady MěstNV /do voleb do zastupitelských orgánů/ žádáme o navržení typů na doplnění členů rady MěstNV z řad stávajících poslanců MěstNV. Seznam těchto poslanců je na MěstNV. Pokud to bude možné nejpozději do 20. 12. 1989, abychom mohli toto doplnění provést v lednu 1990. Tento požadavek byl vznesen předsedou MěstNV už minulý týden prostřednictvím paní MUDr. Dvořákové.

  
Jaroslav Maršík  
předseda MěstNV Náchod



b)

P R O H L Á Š E N Í  
O b ě a n s k é h o f o r a v N á c h o d ě

-----

Dne 24. 11. 1989 bylo ustaveno Občanské forum v Náchodě.

Toto forum se cítí být součástí Občanského fora vzniklého dne 19. 11. 1989 v pražském Činoherním klubu a plně se staví za jeho základní požadavky. OF v Náchodě se však chce soustředit na situaci místní a právě v oblasti Náchodska zprostředkovávat rozhovor o nutných společenských změnách, které by byly zárukou skutečné demokracie. Proto bude prosazovat požadavky náchodských občanů vyjádřené v Provolání svobodného shromáždění v Náchodě ve dnech 23. 11. a 24. 11. 1989.

Občanské forum by mělo koordinovat činnost občanských aktivit, které se v našem městě v těchto dnech spontánně projevují a vést jejich jménem jednání se státními úřady. Jako otevřené sdružení občanů uvítá každého, kdo se chce na rozhovoru a hledání cest k demokratickému společenskému uspořádání podílet. Žádáme proto všechny, kteří mají o tuto práci zájem, aby se s námi spojili. Od 26. 11. 1989 bude otevřena prozatimní kancelář Občanského fora v Náchodě, kam se budou moci občané se svými podněty obracet.

Kancelář bude sídlit na adrese:

ul. Boženy Němcové 656 /dílna houslařského mistra -  
proti sekretariátu OV KSČ/  
547 00 Náchod, tel. 221 53.

V této kanceláři bude každodenní služba od 15 do 17 hod.

Přátelé, záleží teď na vás. Bez osobní iniciativy a osobního ručení nemůžeme uskutečnit to, po čem všichni toužíme - svobodný život v dobře prosperující společnosti. Nedejme se dále zotročit, ale žijme svobodně již dnes.

Za Občanské forum:

Zvonimír Šorm  
MUDr. Vítězslava Dvořáková  
Ing. Vlastimil Šubert  
Stanislav Jirka  
MUDr. Jan Maňák  
MUDr. Radmila Sedláčková  
Jaroslav Máslo  
MUDr. Jiří Dvořák  
Petr Havel  
Zdeněk Macek  
Ing. Miroslav Nývlt  
Ing. Eva Trejbalová  
Lída Nováčková  
prof. Zdeněk Vojtěchovský  
Jaroslav Paleček

c)



*Zakládající členové Občanského fóra v Náchodě z vybraných pamětníků: Radmila Sedláčková první vlevo dole, Hana Vrátilová třetí zleva dole, Vítězslava Šormová čtvrtá zleva dole, Zvonimír Šorm první zleva nahoře, Petr Havel druhý zleva nahoře.*



*Zasedání pléna ONV, debata s členy Občanského fóra*

